

**Eesti Roheline Liikumine
Keskkonnajuht 1/2002**

Ülemaailmne Veepartnerlusprogramm
Eesti Veeühing

**Hea tava elemendid vesikonna
tervikmajandamisel**

EL Raamdirektiivi elluviimise praktiline kogemus

Maailma Looduse Fondi (WWF) ja Euroopa Komisjoni (EC) 2000/2001 aastal toimunud "Veeseminaride sarjas" esile kerkinud võtmeprobleemid, kogemused ning näited headest tavadest raamdirektiivi ellurakendamisel

Mõnda selle dokumendi kohta

Käesolev *Praktiliste kogemuste* dokument on kolme avaliku, osavõturohke ja kõikidele avatud seminari tulemus. Need seminarid tõid kokku sadu veeprobleemidest huvitatuid, arutlemaks selle üle, kuidas ellu viia Euroopa Liidu Raamdirektiivi. See pretensioonikas uus seadus jõustus 2000.aasta lõpus, pannes aluse säästlikumale veevarude kasutusele kogu Euroopas. Ta avaldab mõju igaühele, kes on kas otseselt või kaudselt seotud veevarude majandamise ja kasutamisega nii EL liikmes- kui ka kandidaatriikides.

Seminarid keskendusid **kolmele võtmeprobleemile**, milliseid organiseerijad, WWF (Maailma Looduse Fond) ja EC (Euroopa Komisjon) tunnistasid raamdirektiivi ellurakendamisel kõige suuremat tähelepanu pälvivateks:

- *Vesi ja põllumajandus*
- *Märgalade osa vesikonna veemajanduses*
- *Head majandamistavad vesikonna/valgla kasutamise planeerimisel*

Käesolev dokument võtab kokku *Veeseminaride sarja* tähtsamad lõpptulemused ülalnimetatud teemade valdkondades, keskendades tähelepanu veemajanduse komplekssele e. tervikkäsitlemisele jõe või järve kogu valgjal. Viimane on raamdirektiivi keskseks nõudeks. See materjal ei ole mõeldud direktiivi laiahaardeliseks tutvustamiseks, vaid pigem selge, kokkuvõtliku ja asjakohase praktilise teabe jagamiseks võimalikele kasutajatele, eriti aga :

- nendele, kes on seotud veemajanduse planeerimise ja korraldamisega piirkondlikul ja kohalikul tasandil, kaasa arvatud maakasutuse planeerijad, veevarustuse ja veepuhastusega tegelevad ettevõtted ning omavalitsused;
- huvirühmadele (ja üksikisikutele), kes tahavad teada, kuidas antud vesikonda või valglat majandatakse. Sellisteks rühmadeks võivad olla näiteks omavalitsuste liidud, talunike grupid ja keskkonnaorganisatsioonid.

Praktiliste kogemuste dokument koosneb viiest peatükist. Kolm sissejuhatavat peatükki sisaldavad taustteavet *Veeseminaride sarja*, raamdirektiivi nõudmiste ja hiljuti heakskiidetud raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia kohta. Peatükid 4 ja 5 sisaldavad seminari peamisi väljundeid, nagu:

- Probleemid ja 'üldpõhimõtted', milliseid on vaja arvestada raamdirektiivi elluviimise igal astmel, et tagada tõhus jõe vesikonnapõhine veemajanduse areng.
- Omandatud kogemused ja 'hea tava' näited raamdirektiivi erinõuete täitmiseks.

On lootus, et see materjal aitab ergutada ja anda juhiseid raamdirektiivi elluviimise praktiliste toimingute õigeaegsaks ja tõhusaks täitmiseks.

Veeseminaride sarja tulemused peegeldavad rohkem kui 300 'veeprobleemide vastu huvi tundva inimese' arvamusi kogu Euroopast. Nii palju oli osalejaid kolmel seminaril kokku. Iga seminari kohta on Synthesis Note (Temaatilised lühikokkuvõtted) ja Proceedings (Toimetised) saadaval järgmisel veebileheküljel:

<http://www.panda.org/europe/freshwater/themes/seminars/seminar.html>

Praktilise kogemuse dokumendi esialgne versioon oli arutlusel Brüsselis 2001.a. augustis toimunud 'hindamisseminaril'. Lõppversioon võtab arvesse ka täiendavad märkused redigeeritud variandile, milline jagati laiali sellest seminarist osavõtjatele. Osavõtjate täielik nimekiri on toodud lisas IV.

Sisukord

EESSÕNA	5
1. PEATÜKK: “VEESEMINARIDE SARJA” TAUST	6
2. PEATÜKK: EL VEERAAMDIREKTIIV	8
2.1. EUROOPA VEEVARUDE SÄÄSTMINE TULEVIKU JAOKS ?	8
2.2. MILLINE ON VEERAAMDIREKTIIVI SÕNUM?	9
2.3. VEERAAMDIREKTIIVI AMETLIK TEKST	10
2.4. VEERAAMDIREKTIIVI ‘PÕHIÜLESANDED’ VESIKONNA INTEGRERITUD VEEMAJANDUSKAVAKAVA KOOSTAMISEKS	10
2.5. RAAMDIREKTIIVI ARTIKKEL 14 ÜLDSE/ AVALIKKUSE ‘OSALEMISE’ SUUNISED	13
2.6. RAAMDIREKTIIVI ARTIKKEL 4 SUUNISED “TUGEVASTI MUUDETUD VEEKOGUDE” KÄSITLEMISEKS JA NÕUETE LÖDVENDAMISEKS VÕI TÄHTAEGADE EDASILÜKKAMISEKS	13
3. PEATÜKK: EL VEERAAMDIREKTIIVI TÕHUSA JA KOOSKÕLASTATUD ELLURAKENDAMISE ÜLDSTRATEEGIA	14
4. PEATÜKK: VALGALA TÕHUSA MAJANDAMISE KOORDINEERIMISE PÕHIPRINTSIIBID 17	
4.1. INTEGRATSIOON E. KOMPLEKSSUS	17
4.2. MASTAAPSUS/ULATUS	18
4.3. AJALISED RAAMID	18
4.4. AVALIKKUSE KAASAMINE	19
4.5. SUUTLIKKUS	20
4.6. ERITÄHELEPANU EL- KANDIDAATRIIKIDELE	22
5. PEATÜKK: NELI ‘VÕTMEÜLESANNET’ VEERAAMDIREKTIIVI ELLUVIIMISEL: VEESEMINARIDES KÄSITLETUD “OMANDATUD KOGEMUSED” JA “HEA TAVA”	23
5.1. RAAMDIREKTIIVI 1. VÕTMEÜLESANNE: ‘MÄÄRATA KINDLAKS VESIKONNAD JA NENDE HALDAMISE KORRALDUS’	24
5.2. RAAMDIREKTIIVI 2. VÕTMEÜLESANNE: ‘TEHA KINDLAKS VEEMAJANDUSE VÕTMEPROBLEEMID JA JÕUDA ASJAOSALISTEGA KOKKULEPELE NENDE MÄÄRATLUSES’	27
5.3. RAAMDIREKTIIVI 3. VÕTMEÜLESANNE ‘KOOSTADA VALGLATE VEEMAJANDUSKAVAD’ JA VAJALIKE MEETMETE PROGRAMMID	35
5.4. VEERAAMDIREKTIIVI 4. VÕTMEÜLESANNE ‘VAJALIKU SEIREVÕRGU LOOMINE JA TÖÖS HOIDMINE’	41
LÕPPJÄRELDUSED	42
LISA I - RAAMDIREKTIIVI LISADES SISALDUVAD SUUNISED	44
LISA II – LISANÄITEID PRAKTIKAST.....	48
LISA II. 1 PÕLLUMAJANDUSE MÕJUD KESK- JA IDA –EUROOPAS	48
LISA II. 2 MÄRGALADE INVENTUUR	48
LISA II. 3 PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA MUDELI KASUTAMINE HISPAANIAS, <i>TABLAS DE DAIMIELI</i> MÄRGALADE DEGRADIERIMISE PÕHJUSTE UURIMISEL	49
LISA II. 4 KÄIGUSOLEVAD RAHVUSVAHELISED VALGLATE MAJANDAMISE PROJEKTID	49
LISA II. 5 PÕHJAVEE NITRAADISISALDUSE VÄHENDAMINE.....	50
LISA II. 6 ÖKOLOOGILINE KARJAKASVATUS - VALGLA MAJANDAMISE ÜKS VÕIMALUSTEST	50

Eessõna

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiviga 2000/60/EC kehtestatud Raamdirektiivi veepoliitika alaseks ühistegevuseks, millele üldiselt viidatakse kui Raamdirektiivile, I (Water Framework Directive, WFD, eesti keeles lühendina VRD), jõustus 22. detsembril 2000.a. ja kujutab endast tohutult tähtsat sammu Euroopa veeressursside säästliku kasutuse suunas.

Esmajärjekorras vesikondade (VMK) koostamise ja elluviimise kaudu nõuab Raamdirektiivii liikmesriikidelt mistahes abinõude kasutusele võtmist, saavutamaks aastaks 2015 kõigi Euroopa Liitu kuuluvate riikide keskkonnanäesmärgina **kõikide** EL vete "hea seisund".

Direktiivis esitatud suunised on kompleksed ja kaugeleulatuvad. Laialdase tunnustuse on leidnud põhimõte, et ettevalmistuse käigus tuleb olulist tähelepanu pöörata tehniliste probleemide lahendamise juhiste koostamisele. See üleskutse tõstatati EL liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni koostöö tulemusena välja töötatud ja 2001.a. maikuu heaks kiidetud *Vee raamdirektiivii elluviimise üldstrateegias* (ÜS).

Selleks, et toetada Vee Raamdirektiivii elluviimise protsessi üldiselt, eriti aga üldstrateegia rakendamist, on käesolevasse dokumenti koondatud nimetatud seminaride põhilised tulemused. Seminaride korraldajaks oli WWF, koostöös Euroopa Komisjoniga (Keskkonna Peadirektoraat ja TAIEX¹). Brüsselis viidi aastatel 2000 ja 2001 läbi kolm seminari, igal neist osales umbes 120 Euroopa eri piirkondadest kutsutud esindajat veemajandusega seotud valdkondadest. Seminarid käsitlesid raamdirektiivi erinevaid aspekte järgnevalt:

- *Vesi ja põllumajandus*
- *Märgalade osa vesikonna veemajanduses*
- *Hea tava valgla veemajanduse planeerimisel*

Loodame, et käesolevas dokumendis kajastuvad seminaridel esile kerkinud võtmeprobleemid, omandatud kogemused ja "tegelikust elust" võetud näited, mis kujutavad endast väärtuslikku praktilist kogemust kõikide nende jaoks, kes on seotud raamdirektiivi ellurakendamisega. Tõepoolest ei tohi olla mingit kahtlust ega enesega rahulolu energiliste pingutuste vajalikkuse mõistmiseks – seda kõigil tasemetel, - et kindlustada raamdirektiivi nõuete ja eesmärkide täitmine. Keskkonnakaitse direktiivid, eriti veeprobleeme käsitlevad osad, on EL ühed kõige halvemini rakendatud seadusandlikud aktid. Seega ei ole mitte mingisugune nõuete lühiaegne ajutine rakendamine küllaldane kaitsmaks veevarusid ja neile toetuvaid ökosüsteeme Euroopas tulevaste põlvete jaoks.

Tony Long

Helmut Blöch

*WWF Euroopa Büroo
Direktor*

*Euroopa Komisjoni Keskkonna Peadirektoraadi
Veekaitse osakonna juhataja*

¹ Technical Assistance Information Exchange Office- Tehnilise Nõustamise Teabevahetuse Kontor

1. peatükk: “Veeseminaride sarja” taust

1999.a. oktoobris esitas WWF ettepaneku korraldada *Euroopa Magevee Programmi* (Vt. boks1.1) raames *Veeseminaride sari* : *EU Vee Raamdirektiivi elluviimise* mehhanismi arutamiseks², mille käivitajaks oli Euroopa Komisjoni Keskkonna Peadirektooraat. Ettepanek võeti vastu ja organiseeriti kolm “veeseminari”. Kokkutulekud toimusid ajavahemikus 2000. aasta veebruarist 2001. aasta maikuuni. Igal seminaril arutati Raamdirektiivi praktilise elluviimise erinevaid küsimusi, nimelt:

- **Vesi ja põllumajandus** - Olemasolev praktika ja teadmised selle kohta, kuidas hinnata ja kooskõlastada põllumajanduse ja veemajanduse huvisid valgla tasemel
- **Märgalade osa vesikonna veemajanduses** - Vahendid ja lähtekohad märgalade loodusliku toimimisega kaasnevate hüvede kasutamiseks kogu veemajanduse huvides
- **Hea tava valgla veemajanduse planeerimisel** - Põhitähelepanu olemasolevate Raamdirektiivi elluviimist puudutavate planeerimiskogemuste vahetamisele.

“Veeseminaride sarja” kolm eesmärki:

- Varustada üldsust Raamdirektiiv küsimustes sekkumise võimaluste kohta kättesaadava teabega ning töötada suurema läbipaistvuse suunas selle dokumendi arendamise lõpp-stadiumis ja elluviimise ajal.
- Hõlbustada kogemuste vahetamist ja ekspertiise ning määratleda “hea tava” mõiste Raamdirektiivi võtmeprobleemide elluviimisel, luua laiaulatuslikud ‘vee huvirühmade’ vahelised suhted erinevates majandussektorites ja Euroopa eri piirkondades;
- Antud dokumendi arendamisel teha koostööd, varustada valgla majandajaid praktiliste nõuannete ja lähteseisukohtadega ning neid igati abistada Raamdirektiivi nõuete jälgimisel.

Tänu rõhuasetusele avatusele, läbipaistvusele ja üldsuse osalemisele on seminarid üritanud olla tõhusateks foorumiteks vaadete, kogemuste ja katsetuste tulemuste vahetamisel. Tänu laiahaardelisele tehnilisele korraldusele on õnnestunud stimuleerida suurepäraseid avalikke arutelusid. Erilise tähendusega oli Vee raamdirektiivi teksti lõppredaktsiooni heakskiit, mis osaliselt saavutati ka terve seeria koosolekute organiseerimisega. Lõpptulemuseks oli leppimisprotsess Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu vahel 2000. aasta septembris. See tähendab, et kolmas seminar “*Hea tava jõe valgla veemajanduse planeerimisel*” (2001.a.mais) toimus juba raamdirektiivi tegeliku jõustumise tingimustes (võeti vastu 22.detsembril 2000.a.). Nii oli võimalus konkreetsemalt ellurakendamise protsessile keskenduda.

Rohkem kui 300 isikut võttis seminaridest osa. Esindajaid oli riiklikest, mitteriiklikest ja äriettevõtetest, nii EU liikmesriikidest kui kandidaatriikidest. Esindatud olid keskkonna-, vee- ja metsaagentuurid, veevarustuse- ja kanalisatsiooniettevõtted, veemajanduse haldamise ja uurimise instituudid, farmerite ühistud, Euroopa Komisjon kaasa arvatud.

² Põhiliste kokkulepete sõlmimine ‘ad hoc’ ettepanekute alusel

Euroopa Komisjon, tegelikult selle Keskkonna Peadirektoraat, mitte ainult ei kaasrahasanud "Veeseminaride sarja" projekti, vaid osales aktiivselt iga seminari ettevalmistamisel ja järgnevates protseduurides, andes nii oma konkreetse panuse Raamdirektiivi elluviimisesse.

Kokkuvõtlikud märkused (inglise, prantsuse, saksa ja hispaania keeles) ning täielikud *Toimetised* koostati iga seminari kohta. Kolme seminari *Kokkuvõtlikud märkused* olid lähtematerjaliks käesolevale *Praktilise kogemuse* dokumendile, mille esialgset varianti arutati 2001.a. augustis toimunud väiksel nn. "hindamisseminaril".

Peamine põhjus käesoleva dokumendi tekkimiseks oli soov kokku võtta põhiprobleemid, 'omandatud kogemused' ja 'hea tava' elemendid valglate majandamise alal, mis 'Veeseminaride sarja' jooksul esile kerkisid. Loomulikult on need seotud seminaride põhiteemadega, näiteks: põllumajandus ja märgalad, märgalade osa valgla (vee)majanduses, hea tava valgla (vee)majanduse planeerimisel, ja ei kajasta seetõttu detailselt kõiki Raamdirektiivi aspekte. Tõepoolest, mõned direktiivi elemendid (näit. veekogude teaduslik klassifitseerimine, veehinna kujunemine) ei olnud erikaalutlustel seminaride päevakorda võetud.

See dokument on mõeldud kõigile neile, kes tegelevad Raamdirektiivi elluviimisega, eriti aga valglate veemajanduskavade koostajatele ning viimaste ellurakendajatele. Loodetakse siiski sedagi, et kokkuvõtte VRD suunistest, raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia tutvustamine ja direktiivi ellurakendamise praktiliste sammude valgustamine võiksid olla kasulikud ka laiemale huviliste ringile.

Boks 1.1

WWF Euroopa Magevee programm ja Veeraamdirektiivi ellurakendamine

WWF koostas 1998.aastal Euroopa Magevee Programmi (European Freshwater Programme-EFP) EFP on kavandanud terve rea tegevusi selleks, et kaitsta ja säilitada magevee ökosüsteemide funktsioone kasuks kogu elukeskkonnale. Ühe prioriteedina nähti seejuures liitumist 'vesikondade komplekssete veemajanduskavadega' (integrated water basin management IRBM, eesti keeles- VMK). WWF Euroopa Magevee Programmi juhib koordineerimisrühm ja selles osaleb 33 mageveeasjatundjat 18 riigist.

EFP kaastöölised on teinud tõhusat tööd valitsusväliste organisatsioonidega (VVO) ja huvigruppidega, et mõjuda dokumendile läbirääkimiste pika perioodi kestel, mis jõudis lõpule 2000.a. septembris direktiivi vastuvõtmisega Europarlamendis ja Keskkonnaministrite Nõukogus. Paralleelselt sellega, eriti 2001.aastal, on WWF teinud tööd VDR ellurakendamise hõlbustamiseks.

Alates 1998.aasta oktoobrist on WWF ja Euroopa Keskkonnabüroo (European Environment Bureau- EEB) organiseerinud koos töökoosolekuid teemal Vee raamdirektiivi elluviimine ja keskkonnavalikud. Umbes 50 inimest Euroopa rahvuslikest ja valitsusväliste organisatsioonidest arutasid WFV teksti ning määrasid kindlaks mõned erilist tähelepanu nõudvad suured valdkonnad.

Eelpool kirjeldatud töökoosoleku lõppjäreluste põhjal peab WWF jätkuvalt oluliseks:

- Suurendada avalikkuse ja huvigruppide teadlikkust Veeraamdirektiivi projektide olemasolu, eesmärgi ja tegevuspiirkonna kohta
- Arendada edasist koostööd Euroopa Komisjoni, liikmesriikide ja VVO-de vahel, kaasa arvatud raamdirektiivi mittepõhikirjalise juhtimise ettevalmistamine.

- Luua võimalused valglate planeerimise ja majandamise integreerimiseks enamuses Euroopa riikides.

Tunnustades piirkondlikke suuri erinevusi, näeb WWF Vee raamdirektiivii parima olemasoleva vahendina, saavutamaks säästlikumat vee ja märgalade kasutamist kogu Euroopas, luues nii toimiva toetuse piirkonna kaitse-eesmärkide saavutamisele. Seepärast ongi paljud EFP tegevused suunatud raamdirektiivi täielikule ja efektiivsele toetamisele.⁴

2. peatükk: EL Veeraamdirektiiv

2.1. Euroopa veevarude säästmine tuleviku jaoks ?

EL Vee raamdirektiivi (VRD) on mahukas ja tulevikku vaatav dokument, millel on kaugeleulatuv mõju kogu Euroopa veevarude ja veega seotud ökosüsteemide majandamisele tulevikus. Kui ta täies ulatuses ellu rakendatakse, siis võib raamdirektiiv saada Eurooliidu esimeseks "säästva arengu" direktiiviks. Direktiiv kohustab ta Euroopa riike komplekssele (integreeritud) valglate kaupa majandamisele. Viimane aga sõltub otsustavalt sellest, kui kooskõlastatult käsitletakse kõiki looduslikke protsesse ja inimtegevusi, millistel on mõju vee ringkäigule antud valgalal.

Raamdirektiivi keskseks tunnusjooneks, mille ümber koonduvad kõik teised elemendid, on jõe valgla, kui veevarude majandamise ja selle planeerimise alus. Selline lähenemine tunnistab veekogude füüsilisi ja hüdroloogilisi piire, mitte aga poliitilisi ega administratiivseid piiranguid.

Valgla veemajanduskavade koostamise ja ellurakendamise kaudu loodab Raamdirektiiv saavutada oma keskkonna-alase lõppeesmärgi – kogu Euroopa põhja- ja pinnavee 'hea seisundi' 2015. aastaks.

Tulemuseks on see, et raamdirektiivi elluviimine haarab kaasa suure hulga huvigruppe, alates vee üksiktarbijast kuni suurte vett tarbivate majandusharudeni nagu põllumajandus ja tööstus. Sekundaartarbijateks võib lugeda sanatooriume, spordiasutusi, supelrandu, veevärke, teadusasutusi, keskkonnakaitse asutusi ja rahvusvahelisel, riiklikul või kohalikul tasemel töötavaid maa- ja veekasutuse planeerijaid.

Veeraamdirektiivi ellurakendamisest loodetav täiendav kasu:

- Euroopa mageveekogude ja rannikuvete parem ökoloogiline kvaliteet
- Võit looduslikus mitmekesisuses (saavutatakse vee- ja märgalade elupaikade parema majandamise abil)
- Parema, säästlikuma veekasutuse (saavutatakse tõhusama varude majandamisega)
- Veereostuse vähendamine
- Üleujutuste ja põua mõjude vähendamine

⁴ Dokument pealkirjaga *WWF's activities across Europe to assist the implementation of the WFD and IRBM- WWF-i üleeuroopaline tegevus Veeraamdirektiivi ja veemajanduskavade elluviimisele kaasaaitamisel* on saadaval EFB veebileheküljel <http://www.panda.org/europe/freshwater>

- Veemajanduse efektiivsuse parandamine vee hinna parema põhjendamise ja alandamise tulemusena.

2.2. Milline on Veeraamdirektiivi sõnum?

Veeraamdirektiiv kujutab endast põhjalikku reformi EL veealases seadusandluses, seda nii keskkonna suhtes kui administratiivses valdkonnas. Direktiiv teeb valglopõhise veemajanduse kavandamise ja juhtimise kohustuslikuks nii EL liikmesriikidele kui ka kandidaatriikidele (neile, kes on liitumisläbirääkimisi alustanud) direktiivi jõustumise kuupäevast arvates. Üksteist katvate teemade vältimiseks veevarude säästlikul kasutamisel on Veeraamdirektiivi põhilised keskkonnanäesmärgid (väljavõtte 4.artiklist) järgmised:

- Vältida kõikide vete (põhja- ja pinnavesi, siirde – ja rannikuveed) seisundi halvenemist kogu EL ulatuses;
- Tagada aastaks 2015 kõikide EL vete 'hea seisundi'⁵ saavutamine ja säilitamine.

Nii nagu nimi näitab, loob direktiiv "raami" üldiseks lähenemiseks, üldeesmärkide ja põhimõtete püstitamiseks, ühiste definitsioonide ja baasmeetmete rakendamiseks. Siiski vastutavad, "hea seisundi" saavutamiseks vajalike eritegevuste eest liikmesriikide kompetentsed organid (nii riiklikul, piirkondlikul, kohalikul kui ka valgla tasemel).

Boks 2.1.

Tulemuste loend

Raamdirektiivi nõuab aktiivseid majandusmeetmeid, et täita selgesti sõnastatud keskkonnanäesmäärke. Tõhusate meetmete rakendamise ajal peab olema ka selge vajadus juhtimise ja planeerimise järele, kusjuures prioriteetideks tuleb lugeda rakendustegevusi valgla (või osavalgla) tasemel. Kuigi VDR arendamise protsess on oluline, on kõige tähtsamaks ülesandeks siiski tulemuste saavutamine. Seda erinevust peavad liikmesriigid, valgla omavalitsused ja huvirühmad ikka ja jälle esile tõstma, saavutamaks Raamdirektiivi elluviimisel tulemuste fookuses püsimist. Juhtimisprotsess ei tohi viia seisakule. Viimane tähtaeg Raamdirektiivi liikmesriikide seadusandlusesse sisseviimiseks (2003) ja veevarude 'hea seisundi' saavutamiseks on väga lähedal ja tegutsemisvajadus seepärast pakiline.

Kokkuvõtteks, Raamdirektiiv (mis peab olema rahvuslikku seadusandlusesse sisse viidud mitte hiljemalt kui 2003.aasta lõpuks) esitab rea komponente, igaüks neist täpse ja lõpliku viimase tähtajaga (vt. boks 2.2), et saavutada tegevuse vältimatu eesmärk, 'hea seisund'. Muide, on tähtis mõista, et need komponendid ei kujuta endast üksteisele järgnevate sammude korrastatud jada, kus iga eelnev aste peab olema lõpule viidud enne järgmise käsilevõtmist. Otse vastupidi, Direktiivi elluviimise ajakava tervikuna näeb ette üheaegset tegelemist paljude komponentidega. Raamdirektiiv tekstis esitatud tähtajad on pealegi käsitletavad seadusandliku ja administratiivse nõustumise miinimum-nõuetena. Nimetatud tähtaegade olemasolu ei ole küllaldane garanteerimaks vee paremat majandamist valgla tasemel. Tõeliselt efektiivne elluviimine nõuab 'heal taval' (vt. peatükid 4 ja 5) baseeruva ajakava jälgimist rohkem kui "minimaalsest nõusolekust" kinnipidamist. Lühidalt, 'hea tava' järgiva ajakava korral võib alustada tööd mistahes komponendiga varaseimal võimalikul ajal, võttes arvesse valgla kujunenud olukorda.

⁵ Direktiivis kasutatud 'seisundi' kategooriad (väga hea, hea, rahuldav jne. on lihtsalt võrdlusemõõdud, millised näitavad antud veekogu kõrvalekaldumise astet nende algsest looduslikust seisundist, mil inimõju puudus. 'Siseveekogude jaoks sobivad võrdlustingimused' töötab VEERAAMDIREKTIIV elluviimise protsessi raamides välja selleks moodustatud eritöörühm.

Boks 2.2

Vee Raamdirektiivi võtmekomponendid 'minimaalse nõusoleku' tähtaegadega

- Raamdirektiiv riiklikku seadusandlusse sisseviimine – **2003.a. lõpuks**
- Valglate territooriumide kindlaksmääramine – **2003.a. lõpuks**
- Koormuste /mõjude ja majandusliku kasutamise analüüs – **2004.aasta lõpuks**
- Seireprogrammide käivitamine – **2006.aasta lõpuks**
- Veemajanduskava komponentide avalik arutelu – **2006.aasta lõpuks**
- Vesikondade veemajanduskavad avaldatud (trükitud) – **2009.aasta lõpuks**
- Hinnapoliitika kujundamine – **2010.aasta lõpuks**
- Kohalike saavutuste hindamine – **2010.aasta lõpuks**
- Keskkonnaeesmärgid saavutatud – **2015.aasta lõpuks**

Nagu tekstis rõhutatud, ei ole tegemist raamdirektiiv elluviimise ajakavaga, vaid seadusandliku nõustumise lõpp-tähtaegadega. Valglate 'hea tava' kohase töhusa majandamise saavutamiseks on vajalik, et 'Veeseminaride sarjas' kindlaksmääratud soovitusel töö võtmekomponentidega algaks nii kiiresti kui võimalik ja mitu tegevust toimiks paralleelselt.

Näiteks on hea kui vesikond määratakse enne tähtaega. Soovitus rakenda olemasolevat infot nii kiiresti kui võimalik muudab paljudel juhtudel otstarbekaks esimesena kindlaks määrata põhiprobleemid ja mõjutused. Sellega seoses tekib võimalus veemajanduskava jaoks sobivate meetmete "eelisarendamiseks". Taoline lähenemine aitab kinni pidada seadusandlikult määratud kuupäevadest, kui ka ohjata elluviimise kulutusi.

2.3. Veeraamdirektiivi ametlik tekst

Raamdirektiivil tekst ⁶(viitenumber 2000/60/EC) on avaldatud Euroopa Ühenduse ametlikus bületäänis /Official Journal of the European Communities/ (OJ Nr. L 327/1) 22.detsembril 2000. Sellele eelnes 2000.aasta septembris lepitamisprotsess, mille käigus lahendati erimeelsused Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu vahel.

2.4. Veeraamdirektiivi 'põhiülesanded' vesikonna integreeritud veemajanduskavakava koostamiseks

Valglate planeerimise ja majandamise eest vastutavate isikute vaatepunktist on Raamdirektiivi elluviimise põhiülesanded järgmised (igaüht neist on eraldi käsitletud 5.peatükis):

⁶ Direktiivi tekst inglise, prantsuse, saksa ja hispaania keeles on kättesaadav pdf- formaadis WWF veebileheküljel:

<http://www.panda.org/europe/freshwater/initiatives/wfd.html>

või html formaadis igas ühenduse 11 keeles Euroopa Ühenduse seaduste andmebaasis `Eur-Lex`:

http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/2000/en_300L0060.html

- **Kõikides käsitlustes ja direktiivi suuniste koordineerimisel lähtuda valgla mõistest kui fundamentaalsest üksusest.** Hiljemalt 2003.aasta lõpuks peavad saama kindlaks määratud:
 - Kõik jõgede ja rannikuvete vesikonnad (RBD) ja iga piirkonna kohta ametisse määratud pädev spetsialist.
 - Kui valgla asetseb mitme liikmesriigi territooriumil, luuakse rahvusvaheline vesikond.
 - Kui valgla laieneb Euroopa Ühendusse mittekuuluva riigi territooriumile, peavad vastavad liikmesriigid leidma naabriga koordineerimisvõimalused Raamdirektiivi meetmete suhtes (Raamdirektiivi artikkel 3)
- **Veemajanduse põhiprobleemide kindlaksmääramine ja kooskõlastamine.**

See sõltub peamiselt artiklites 4, 5, 6 ja 14 toodud suunistest:

 - Artikkel 4 sätestab keskkonnanõuded kõikidele pinna- ja põhjaveekogudele, ka 'tugevasti muudetud' veekogudele. Selles kontekstis tuleb määrata veemajanduse võtmeprobleemid.
 - Artikli 5 järgi peavad kõikidel liikmesriikidel pinna- ja põhjavete karakteristikud olema määratud hiljemalt 2004.aasta lõpuks, vastavuses Raamdirektiivi lisas II toodud protseduuridega. Tuleb koostada ülevaade inimtegevuse mõjust keskkonnale.
 - Artiklis 5 kohustatakse liikmesriike tegema iga vesikonna veekasutuse majanduslikku analüüsi, nii et saaks rakendada majanduslikult kõige soodsamaid majandamisvõtteid ja hinnapoliitika arendamises lähtutaks veeteenuste hinnavõidu põhimõttest.
 - Artiklile 6 vastavalt peavad valglate iseloomustused (lisaks muule) sisaldama iga valgla koosseisu kuuluvate kaitsealade registrit; kaitsealad määratakse vastavalt 'Natura 2000' Linnudirektiivile ja Elupaikade direktiivile. Samuti peavad olema määratud joogivee kaitsetsoonid (2004.aastaks). See on täiendav aste vesikonna iseloomustamisel, aidates kindlaks määrata inimtegevuse suhtes kõige tundlikumaid vesikonna osasid, millised nõuavad majandamisel erilist lähenemist.
 - Artikkel 14 käsitleb üldsuse kaasamise probleeme. Põhiküsimused on kokkuvõtlikult toodud 4 peatükis.
- **Vesikonna/valglate veemajanduskava ja meetmekava ettevalmistamine**

Artikkel 11 nõuab liikmesriikidelt iga vesikonna kohta 2009.aastaks meetmekava koostamist, milline peab sisaldama nii *põhimeetmeid* kui ka *lisameetmeid* vee 'hea seisundi' saavutamiseks ja hoidmiseks:

- 'Põhimeetmed' on kohustuslikud ja kujutavad minimaalseid samme mis on vajalikud 'hea seisundi' saavutamiseks. Nad sisaldavad meetmeid, millised on artikkel 11 kohaselt nõutavad EL senikehtinud veedirektiivide põhjal (*inter alia* Suplusveedirektiiv, Joogiveedirektiiv, Asulareoveedirektiiv, Nitraadidirektiiv, Linnudirektiiv ja Elupaikade direktiiv)⁷

⁷ Kahjuks on EL veekvaliteeti käsitlev seadusandlus halvasti ellu rakendatud, nagu juba eespool mainiti. Seda iseloomustab näiteks Euroopa Komisjoni otsus 2001.a. juulis survemeetmete rakendamise kohta kümne liikmesriigi suhtes, kus oli puudulikult rakendatud ühte või mitut järgnevatest direktiividest: Asulareoveedirektiiv, Joogiveedirektiiv, Suplusveedirektiiv, Ohtlike ainete direktiiv, Reoveesettedirektiiv

- 'Täiendavad' meetmed on sellised, milliseid on vaja lisaks rakendada siis, kui 'hea seisund' on saavutatud; näiteks märgalade taastamine.
- Majandusanalüüsid, mis tulevad läbi viia võtmekomponendi *Veemajanduse põhiprobleemide kindlaksmääramine ja heakskiitmine* ühe osana (vt. allpool), peavad garanteerima majandusmeetmete kõige kulusäästlikuma kombinatsiooni, tagamaks vesikonna/valgla 'hea ökoloogilise seisundi' ühelt poolt ja veeteenuste madalaimad võimalikud hinnad teiselt poolt (Vt. ka 9.artikkel).
- Iga liikmesriik peab garanteerima Vesikonna/valglate veemajanduskava (VMK) koostamise iga tema territooriumil asetseva vesikonna/valgla kohta (13.artikkel). See suunab efektiivselt allpool kirjeldatud meetmete programmi täitmise mehhanismi. Piiriüleste valglate korral peavad liikmesriigid töötama koostöös ühise rahvusvahelise Veemajanduskava loomisel. Kui ühist kava ei koostata, vastutab iga liikmesriik veemajanduskava koostamise eest vähemalt oma territooriumil asetseva valgla osal. Lisas VII on esitatud need elemendid, millised peavad olema käsitletud igas veemajanduskavas (Vaata selle dokumendi sisukorras I lisas esitatud materjale).
- Esimene veemajanduskava peab olema avaldatud hiljemalt 2009.aastaks ja esitatud Euroopa Komisjonile kolme kuu jooksul, avaldamisest arvates. Meetmekava selles vesikonnas peab olema täielikult rakendatud aastal 2012. Samaks tähtjaks tuleb Euroopa Komisjonile esitada ka saavutatud edusammude aruanne. Veemajanduskavad uuendatakse aastaks 2015 ning iga järgneva 6 aasta tagant.
- **Sobiva seirevõrgu loomine ja pidevas töös hoidmine:** 8. artikkel nõuab liikmesriikidelt seireprogramme 'üheaegse ja võrreldava ülevaate saamiseks vee seisundi kohta igas valglas'. Tuleb korraldada nii pinna- kui põhjaveevaatlused; seirevõrk peab täielikult käivituma 2006. aastaks. On nõutud kolme tüüpi seiret: 'järelevalve'-, 'operatiiv-' ja 'uurimuslikku' seiret. Neid on detailselt kirjeldatud Raamdirektiivi lisas V. Täiendav seire on vajalik kaitsealadel (koosluste/üksikliikide elupaikades, joogiveevõtu aladel). Sellise seire vajadus on määratud Raamdirektiivi lisas VI (Vt. käesoleva dokumendi Lisa I)

Direktiivide teised põhielemendid, milliseid küll seminarides detailselt ei käsitletud, kuid mis moodustavad elluviimisel olulise osa, on järgmised:

- **Vee sellise hinnapoliitika kujundamine**, mis on suunatud vee kasutamise efektiivsusele, võttes arvesse 'hinnatasuvuse' põhimõtet⁸, kaasa arvatud keskkonna – ja ressursimaksud (peab olema rakendatud 2010.aastaks, vt. 9. artikkel);

⁸ Veevarustuse ja reoveepuhastuse tegelikud kulud võivad tarbijahinnas kajastuda kas täies mahus või osaliselt. Liikmesriigiti on siin väga suured erinevused, sõltuvalt erastamise astmest, hinnakujunduspoliitikast, investeringute vajadusest ning veekasutuse valdkondadest (põllumajandus, tööstus, olme).

- **Joogiveevõtuks sobivate veekogude kindlaksmääramine ja kaitse**, eesmärgiga vähendada inimtarbimiseks mõeldud vee puhastamise astet. Seejuures tuleb kindlustada Joogiveedirektiivi (80/778/EEC, parandatud variant 98/83/EC) nõuete täitmine (Vt.Raamdirektiivi 7. artikkel);
- **Pinnavee reostumise ja reostuse likvideerimise üle kontrolli saavutamine**, kasutades 'kombineeritud lähenemist'. Kontroll baseerub mitte ainult teatud reoaine üldise hulga reguleerimisel, vaid veekeskonnas tuleb ka saavutada kontsentratsioonide üle kontroll (peab olema garanteeritud 2012.aastaks, vt. 10.artikkel);
- **Mõnede eriti suurt riski omavate reoainete erikontroll, lähtudes nende prioriteetsusest**. Kavandada tuleb abinõud teatud ainete koguste vähendamiseks, keskkonnast eemaldamiseks, emissiooni seiskamiseks (esimesed vähenemised või juurdevoolu seiskamised loodetakse saavutada 20 aasta jooksul, kui rakendatakse EL otsuseid tegevate ametkondade asjakohaseid ettepanekuid , vt. 16.artikkel);

Raamdirektiiv koosneb 26 artiklist, paljude suundumused on detailsemalt avaldatud selle dokumendi juurde kuulavas 11 lisas. Kuna mõned lisadest on väga kompleksed, on direktiivi praktiliseks rakendamiseks nendest üldine arusaamine väga oluline. Sellele kaasaaitamiseks ja käesoleva materjali võimalikult käepäraseks muutmiseks on Raamdirektiiv lisade kokkuvõtte esitatud käesoleva dokumendi lisas I.⁹

2.5. Raamdirektiivi Artikkel 14 Üldsuse/ avalikkuse 'osalemise' suunised

Artiklis 14 on esitatud arutus liikmesriikide kohustusest ' **julgustada kõiki huvitatud osapooli aktiivselt sekkuma antud Direktiivi elluviimisse...** '. Lisaks on formuleeritud erikohustus vähemalt kuue kuu jooksul publitseerida ja kommenteerimiseks avalikustada järgmised materjalid:

- kavandatud konsultatsioonimeetmete tööprogramm, ajakava ja nende kinnitus vähemalt kolm aastat enne Veemajanduskava valmimist (see tähendab, hiljemalt 2006.a detsembriks.)
- ülevaade olulisematest veemajanduse probleemidest, mis on valgla jaoks kindlaks määratud vähemalt kaks aastat enne veemajanduskava kinnitamist (see tähendab, vähemalt 2007. aasta detsembriks)
- Veemajanduskava esialgsed kavandid, vähemalt üks aasta enne elluviimise algust (see tähendab, vähemalt 2008.aasta detsembriks).

2.6. Raamdirektiivi Artikkel 4 Suunised "tugevasti muudetud veekogude" käsitlemiseks ja nõuete lõdvendamiseks või tähtaegade edasilükkamiseks

⁹ Edasine info Veeraamdirektiivi suuniste kohta, kaasa arvatud mõned võtmeprobleemide kohta käivad WWF seisukohti selgitavad trükised, on kättesaadavad WWF Euroopa Magevee Programmi veebileheküljel :

<http://www.panda.org/europe/freshwater/initiatives/wfd.html>

Pinna- ja põhjaveele kehtestatud üldistele keskkonnanõuetele lisaks võimaldab 4.artikkel 'tehisveekogude' ja 'tugevasti muudetud veekogude' määramist. Nende jaoks on kindlaks määratud mõnevõrra erinevad eesmärgid, nimelt 'hea ökoloogiline potentsiaal' ja 'pinnavee hea keemiline seisund'.

Peale selle, eeldades teatud karmide tingimuste olemasolu, lubatakse 4.artiklis mõningaid leevendusi ja tähtaegade edasilükkamist alltoodud võtmeülesannete korral (vt. boks 2.3).

Kuigi nimetatud suuniseid ei ole arutatud 'veeseminaride sarjas' ja nad ei leia detailset käsitlemist käesolevas väljaandes, võivad nad olla oluliseks kergenduseks valglate haldajatele ja on seetõttu järgnevalt kokku võetud ning siin avaldatud läbipaistvuse ja täieliku kättesaadavuse huvides.

Boks 2.3

Nõuete lõdvendamine ja tähtaegade pikendamine raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks

Artikkel 4 pakub lisaks üldistele keskkonناسuunistele piiratud arvu nõuete lõdvendamise võimalusi, millised on kõik ette nähtud teatud tähtjaks 'hea seisundi' saavutamiseks. Komisjon ja liikmesriigid püüavad ÜS abil selgeks teha kõik 4. artiklis sisalduvad suunised.

Vähem pingelised keskkonnaeesmärgid võib kehtestada teatud veekogude jaoks, mis on 'inimtegevusest niivõrd kahjustatud... või nende looduslik seisund on selline', et hea seisundi saavutamine ei ole võimalik või nõuab ülemäära suuri kulutusi. Leebemate nõuete lubamise korral on vajalik arvesse võtta paljusid karme tingimusi. Samasugune lähenemine kehtib ka seisundi ajutise halvenemise juhtudel, milliseid ei saa pidada direktiivi nõuete täielikuks rikkumiseks.

Tähtaegade pikendamine. Eeldusel, et edasist seisundi halvenemist ei toimu, võib 'hea seisundi' saavutamise tähtaega edasi lükata seal, kus on kas ette nähtud nii laia-ulatuslik paranemine, et 15 aasta jooksul ei ole see võimalik, või võivad vajalikud kulutused 'osutada ülemääraselt suurteks', samuti võivad looduslikud tingimused välistada 'õigeaegse paremaks muutumise'. Kõik edasilükkamised peavad olema kirja pandud ja põhjendatud veemajanduskavas ja piiratud maksimaalselt kahekordse lubatud ajavahemikuga (see on 12 aastat) pärast esimese veemajanduskava avalikkusele väljakuulutamist.

3. peatükk: EL Veeraamdirektiivi tõhusa ja kooskõlastatud ellurakendamise üldstrateegia

Veeraamdirektiivi ellurakendamisele kaasaaitamiseks koostasid EL liikmesriigid ja Euroopa Komisjon Veeraamdirektiivi ellurakendamise üldstrateegia (WFD CIS, eesti keeles Raamdirektiivi Üldstrateegia, VRD ÜS), mis kiideti heaks 2001.aasta mais.¹¹⁰

¹¹⁰ Kolmanda, viimase seminari *Hea tava vesikonna planeerimisel* ajal juhtis Euroopa Komisjoni Keskkonna Peadirektoraadi veeosakonna juhataja osavõtjate tähelepanu 'täiesti uuele lähenemisele keskkonnavalas seadusandluses Euroopa tasandil'. Euroopa Liidu veemajanduse juhtisikute (veedirektorite) (+ Norra veedirektor) mitteametlikel nõupidamistel 2000.aasta oktoobris Pariisis otsustati luua Veeraamdirektiiv elluviimise üldstrateegia (ÜS). Sellele järgnes liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni intensiivse ühistegevuse periood, mis päädis Üldstrateegia heakskiiduga järgmisel veedirektorite nõupidamisel 2001.aasta maikuu Rootsisis. Strateegiat arutati ka EL kandidaatriikides, keda kutsuti osalema selle edasisel arendamisel ja täiendamisel

Üldstrateegia põhineb järgmistel tõdemustel (vt. ametliku teksti lõiku 2.3)¹ :

- Vajadus **vahetada teavet** liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel.
- Vajadus **informeerida ja kaasa haarata avalikkust ning tõsta üldsuse teadlikkust** raamdirektiivi võtmeelementide ja direktiivi elluviimise osas.
- Vajadus kindlustada **tihe side** raamdirektiivi ellurakendamise ja **teiste harukondlike ning organisatsiooniliste tegevuste** vahel.
- Vajadus kindlustada **tihe side** raamdirektiivi elluviimise, **teiste veedirektiivide ja tootmisele ning toodangule orienteeritud direktiivide** vahel.
- Vajadus **ühistegevuse järele** erinevate põhiprobleemide valdkonnas, saavutamaks tõhusamate veemajanduskavade koostamist.
- Vajadus tõsta liikmesriikide **jätkusuutlikkust** raamdirektiivi efektiivseks elluviimiseks.
- Vajadus kaasa haarata raamdirektiivi elluviimise protsessi **üldsust ja huvirühmasid**.
- Vajadus suunata EL Ida- ja Kesk-Euroopa kandidaatriikide **üldhoiakut** kaasalõõmisele (eriti siis, kui on tegemist vesikonnaga, mida on vaja riikide vahel jagada).
- Vajadus luua **töörühmasid** ja arendada raamdirektiivi võtmeaspektide käsitlemisel **ametkondadevahelist juhendamist**.

Raamdirektiivi ÜS on üles ehitatud neljale põhitegevusele. Sõnastus pärineb otse ÜS tekstist (vt. *WFD CIS section 2.4*) :

- **Teabe jagamine**
- **Tehniliste probleemide lahenduste suunamine**
- **Teabe- ja andmekäitlus**
- **Juhendite jt. abimaterjalide kasutamine, katsetamine ja kehtestamine**

'Võtmetegevuste' piires moodustati kümme (ühe või mitme liikmesriigi poolt juhivat) töörühma. Nende ülesandeks on ametlike tehniliste juhendite koostamine Raamdirektiivi elluviimise spetsiifiliste küsimuste tarvis (vt. boks 3.1). Eriti asjakohased nende teemade käsitlemisel, milliseid tõsteti esile WWF ja Euroopa Komisjoni '*Veeseminaride sarjas*', on töörühmad, kus analüüsiti 'kitsaskohti ja mõjusid' ning 'häid tavasid valglate veemajanduse planeerimisel'. Tehnilisi juhendeid loodetakse välja anda ÜS koostamisprotsessi käigus 2002. ja järgnevatel aastatel.

Boks 3.1

Vee raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia töörühmade nimekiri

Kitsaskohtade ja mõjude analüüs; juhid: Inglismaa, Saksamaa

Siseveekogude võrdlemise tingimused; juht: Rootsi

¹ ¹¹ WFD CIS täielik tekst on saadaval Keskkonna Peadirektoraadi koduleheküljel:

<http://www.europa.eu.int/comm/environment/index.en.htm>, või pdf. failina WWF Euroopa Mageveeprogrammi koduleheküljel: <http://www.panda.org/europe/freshwater>

Siirde- ja rannikuvete tüpoloogia ja klassifikatsioon; juhid: Inglismaa, Hispaania, EEA

Tugevasti muudetud veekogud; juhid: Saksamaa, Inglismaa

Geoinfosüsteemid (GIS); juht: JRC Ispra

Interkalibreerimised; juht: JRC Ispra

Seire; juhid: Itaalia, EEA

Majandusanalüüs; juhid: Prantsusmaa, Euroopa Komisjon

Põhjavete hindamise ja klassifitseerimise abinõud; juht: Austria

Vesikonna/valgla planeerimise hea tava; juht: Hispaania.

Töörühm 'Hea tava valgla planeerimisel' keskendub eriti sellealaste juhendite koostamise ettevalmistamisele. Juhendid käsitlevad nelja järgmist aspekti:

- Vesikondade kindlaksmääramine (juhendi ilmumine on esialgu kavandatud 2002.a. lõpuks)
- Üldine planeerimisprotsess (2002.a lõpp)
- Avalikkuse osalemine (2002.a. lõpp)
- Kokkuvõtlik 'käsiraamat', mis koondab kõikide teiste Raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia töörühmade tulemused ja käsitleb veemajanduskavade ettevalmistamist

ÜS võeti heatahtlikult vastu valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide ja teiste huvirühmade poolt kui julge ja kõikehõlmav lähenemine, mis oli Euroopa Komisjoni ja EL liikmesriikide ühine initsiatiiv¹², tagamaks Raamdirektiivi õigeaegset ja tulemuslikku elluviimist. Seda nähakse kontrastina võrreldes "toruotsa" lähenemisega või teiste EL keskkonna kaitseks kehtestatud seaduste elluviimisega, kus keskpunkti tõsteti distsiplinaarsed abinõud reeglitest või tähtaegadest kõrvalekaldumiste korral.

¹² Veeraamdirektiivi elluviimise üldstrateegia pole ainuke tegevus, millega liikmesriigid toetavad Veeraamdirektiivi elluviimist. Mõni riik, näit. Saksamaa on ette valmistamas oma riiklikku dokumenti, pealkirjaga 'Juhend Euroopa Komisjoni Vee raamdirektiivi ellurakendamiseks'. Seda koostab töörühm, milline on moodustatud liidumaade veeprobleemidega tegelevatest spetsialistidest (Vt. <http://www.iawa.de>). Inglismaal on välja antud kaks riiklikku dokumenti, millised käsitlevad Veeraamdirektiivi elluviimist: üks Inglismaa ja Wales-i, teine Šotimaa kohta. Need võite leida: <http://www.defra.gov.uk/environment/consult/waterframe/index.htm> ja <http://www.scotland.gov.uk/consultations/environment/ffsw-00.asp>

4. peatükk: Valgala tõhusa majandamise koordineerimise põhiprintsiibid

Seminaride sarjas koondati tähelepanu viiele põhiprintsiibile. Neid on nimetatud põhilisteks, kuna nende globaalne tähendus Raamdirektiivii ellurakendamisel on ilmne:

- Integratsioon/Tervikkäsitlus e. komplekssus
- Mastaap/Ulatus
- Ajalised raamid
- Avalikkuse osalus
- Suutlikkus

Igat printsiipi on alljärgnevalt kokkuvõtlikult kirjeldatud. Valgla veemajanduskava koostajad peavad lülitama need põhiprintsiibid oma kava kõikidesse osadesse, kindlustamaks nõutavat koordineerimist ja ajalist kokkulangevust ning tegevuste tõhusust soovitava lõpptulemuseni jõudmisel. 5. peatükis on toodud näiteid nende printsiipide rakendamise kohta.

4.1. Integratsioon e. komplekssus

Praegu kasutatakse Euroopa veeressursse ebasäästlikult, suures osas tänu rollide, huvide ja vastutuse jaotuse fragmentaarsusele. Parem üldkoordineeritus valgla tasemel on Raamdirektiivl efektiivse elluviimise eelduseks. See nõuab omakorda rohkem **koostööd, eriti juhtimistasandil:**

- **otseselt veemajandusega hõlvatud organisatsioonide** vahel (näiteks veevarustuse, vee kogumise ja reoveepuhastuse eest vastutavad asutused);
- **veemajandusega tegelevate organisatsioonide ja teiste ametkondade** vahel, nagu seda on maakasutuse planeerimine, põllumajandus, tööstus ja turism;
- **pinnavee ja põhjavee kasutamise vahel** (neid käsitletakse sageli teineteisest lahus);
- **sise- ja rannikuvete majandamise** vahel, rakendades seejuures näiteks kas või 'Ühise rannikuvööndi koosmajandamise printsiipi' (ICZM).¹³

Rahvusvaheliste vesikondade/ valglate puhul tähendab integratsioon:

- koostöö loomist (kohtades, kus see veel puudub) **maakondade vahel** ning Raamdirektiivi ellurakendamise ning veemajandust mõjutavate kahe- ja mitmepoolsete kokkulepete seostamisvõimaluste otsimist;

EL tasandil rõhutati seminaride sarjas vajadust:

- administratiivsete ja poliitiliste tegevuste järele, suurendamaks **EL seadusandluse, poliitika ja finantsvahendite seostatust** (näiteks tökete kõrvaldamine või vähendamine säästliku veemajanduse laiaulatuslikumalt levikult ja positiivse sünergia võimaluste suurendamine). Seda punkti on ulatuslikumalt käsitletud boksis 4.1.

¹³ Rohkem teavet leiad Euroopa Komisjoni veebileheküljelt: <http://www.eu.int/comm/environment/iczm>

4.2. Mastaapsus/Ulatus

Ulatuse või mastaapsuse tähtsust on mõningal määral esile tõstetud integratsiooni mõiste selgitamisel (mõneks integratsioonivormiks on vajadus **vesikonna või valgla** ulatuses, näiteks toiduainete tootmise, veevarustuse ja keskkonnakaitseliste meetmete vahelised suhted; mõneks integratsioonivormiks **üleriigilises ulatuses**, näiteks veevarude kasutamist reguleeriva ja keskkonnaseadusandluse vahelised seosed. Mõnes osas on vaja integreeruda kogu **Euroopa ulatuses**, näiteks Raamdirektiivi, Ühise põllumajanduspoliitika (CAP) ja struktuurifondide küsimustes. Planeerimise ja majandamistegevuste ulatuse kohandamisel vastavale nõutud tasemele tuleb lähtuda printsibist, et see vastaks kõigis aspektides Raamdirektiivi ellurakendamise vajadustele. Seminaride sarjas toodi esile rida mõõndusi:

- vesikondade mastaapide suur varieerivus nii riigisiselt kui ka riikide vahel tähendab seda, et **lähenemised, mis osutusid ühes paikkonnas sobivateks, ei ole automaatselt teise paikkonda üle kantavad**;
- **vajadus koordineerida 'ülalt- alla' ja 'alt-üles' lähenemisi** (näiteks veenduda, et mitu füüsiliselt lahus toimuvat tegevust kohalikul tasandil on piisavalt koordineeritud, saavutamaks kokku ühte sihteesmärki - 'ökoloogiliselt head kvaliteeti' kogu vesikonna tasandil).

4.3. Ajalised raamid

RAAMDIREKTIIVII ellurakendamise ajakava on erakordselt pingeline. Seetõttu on elluviimisega parem **alustada 'varakult ja ebatäiuslikult', mitte ootama jäädes 'täiuslikke tingimusi', millal kõik andmed on kogutud ja analüüsitud.** Järelikult ei tule Raamdirektiivi tähtaegasid vaadata kui samm-sammult elluviimist. Lõppsihi saavutamisele orienteeritud 'hea tava' nõuab paljude elementide samaaegset tööhoidmist. Pealegi:

- Liikmesriikide ettevalmistustöö ajakava koostamisel tuleb mõõnda, et Raamdirektiivi elluviimise tähtaegadest kinnipidamine ja 'hea tava' põhimõtete jälgimine nõuavad kohest tegutsemist. Vajalikuks võivad osutada esmajärgulise tähtsusega ja siis ka teisejärgulised seadusmuudatused, kohtadel ei tarvitse aga järgneda vajalikke organisatsioonilisi muudatusi. Ka pole alati olemas vajalikke kogemusi ja vahendeid või pole neid piisavalt arendatud.
- ka aega saab kokku hoida, **kasutades** nii palju kui võimalik **olemasolevaid struktuure, protsesse ja vahendeid.** Siiski on vaja ülevaadet olemasolevate asutuste ja organisatsioonide võimest ja suutlikkusest Raamdirektiivi nõudeid täita. Paljudel juhtudel on vajalik nende teatud tasemele kohandamine.
- **Seire ja planeerimine** on vahendid, mis kergendavad Raamdirektiivi-kohast haldamistegevust. Haldamis- ja majandustegevust ei saa siiski edasi lükata ajale, mil kogu seire- ja planeerimistegevus on lõpetatud. Kui aga operatiivne seire ei ole käivitunud näiteks määratud lõpptähtajaks, 2006. aastaks, võib see saada tõsiseks 'pudelikaelaks' efektiivsele meetmete programmi kavandamisele (lõpptähtaeg 2009).
- On erakordselt oluline, et **avalikkuse ja huvirühmade osalemise strateegia** kujundatakse ja rakendatakse ellu kohe alguses, selle asemel, et nentida erinevate rühmade kaasamise vajadust protsessi eri etappidel.

- Veemajandusega seotud **teiste algatuste** (maakasutuse planeerimine, kapitali investeerimine infrastruktuuri arendamiseks) **ajakava** võib oluliselt mõjutada Raamdirektiiv eesmärkide saavutamist, kui neid ei seota omavahel juba algstaadiumis.

4.4. Avalikkuse kaasamine

Kõikehõlmavuse printsiip – mis on ainult üks erilise hoolega läbitöötatud suunistest Raamdirektiivi artiklites (vt. artikkel 14, pkt.2) - leidis eriti suurt tähelepanu veeseminaride sarja jooksul, kujunedes sageli väitluste võtmeküsimuseks. Seda hoolimata asjaolust, et seminaride päevakorras oli osaluse probleemi arutamiseks eraldatud vaid piiratud aeg ning osalust peegeldab ka huvirühmade kaasamine raamdirektiivi ellurakendamise protsessi (Artikkel 14).

Euroopa Liidu, liikmesriikide ja piirkondade tasandil on eksisteerivate poliitiliste, sotsiaalsete ja seadusandlike¹⁴ suundumuste taustal **ülimalt ebatõenäoline, et ükski vesikonna veemajanduskava saaks edukalt ellu viidud ilma laia üldsuse heakskiiduta**, ja veelgi enam, **ilma peamiste huvirühmade¹⁵ toetuseta** kogu vesikonna territooriumil, püsielanikud ja maa ning vee kasutajad kaasa arvatud.

Raamdirektiivi 14. artikkel, kuigi pealkirjastatud *Avalikkuse informeerimine ja konsulteerimine*, viitab **'informeerimisele', 'konsulteerimisele' JA 'osalemisele'**. Tuleb teadmiseks võtta, et **need kolm mõistet on fundamentaalselt erinevad** ja nende kasutamises ei tohi olla segiajamisi.

Sellal kui informatsiooni jagamine – kui seda tehakse **avalikult ja õigeaegselt** – on tähtis **ettevalmistav samm**, tähendab tegelik osalus **dünaamilist, aktiivset vastastikust mõjutamisprotsessi**. Peab sisendama **usku ja veendumust**, et avalikkuse/huvirühmade vaateid tunnustatakse ja neil on **reaalne mõju** veemajanduskavade koostamisele.

Lihtsustatult, 'konsultatsiooni' võib juhtida viisil, milline annab **vähe või ei anna üldse neile, keda konsulteeritakse reaalset osalemis-või mõjutamisvõimalust planeerimise või otsuste langetamise protsessis**. Mõned raamdirektiivi elluviimisele **olulist kasu** andvad üldsuse tegelikku osalemisprotsessi kaasamise momendid on esitatud kokkuvõtlikult boksis 4.2.

Raamdirektiivi elluviimise lõpptähtajad nõuavad **avalikkuse konsulteerimist** veemajanduskava koostamisprotsessis aastaks 2006. See pole siiski 'hea tava' tähtaeg ning **läbipaistva ja kättesaadava teabe varajane pakkumine** koos **tõelise osalemisvõimalusega** planeerimis- ja otsustamisprotsessis suurendavad 'hea veeseisundi' saavutamisel eduvõimalusi.

¹⁴ Märkimist väärrib 1988.a. Århusi *Keskkonnateabe kättesaadavuse ja üldsuse keskkonnaasjades osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon*

¹⁵ Selles trükises on erinevalt mõistetud 'avalikkuse' ja 'huvirühmade' osalust, et teha vahet erinevate lähenemisviiside ja-mehanismide vahel, mis võivad vajalikuks osutuda: (a) vesikonna territooriumil asuva põhielanikkonna ja (b) üksikindiviidide ja organisatsioonide jaoks, kellel on veevarude majandamisega seotud erihuvid .

Sihtrühmade ja laiemal üldsuse hõivatus ja seotus peavad kujunema prioriteediks algusest peale. See on kaugelt enam kui teabega varustamine ja arvamuste kogumine. Sellealast tegevust tuleb hoolikalt kavandada ja demonstreerida esimesi tulemusi, et äratada ja hoida huvi ning osalemissoovi (Vt. ka 'omandatud kogemusi' "Võtmeküsimus nr. 3", 5.peatükk)

Avatud, läbipaistev ja osalemissaldis lähenemisviis peab olema:

- lülitatud algusest peale veekeskkonna planeerimisel ja majandamisel,
- kohandatud mastaabile vastavaks (näiteks, kui lähenemisviis vesikonna tasandil erineb lähenemisviisist, mida on kasutatud omavalitsusüksuste kaasatõmbamiseks kohalikul tasemel) ja erinevatele sihtrühmadele vastuvõetavaks,
- korralikult juhitud, et sihtrühmad oleksid võimelised kohustusi võtma ja neid täitma,
- vajadusi katvalt rahastatud,
- rahvusvaheliste vesikondade puhul on tähtis saavutada kõikide riikide üldsuse ja huvirühmade osalus

'Veeseminaride sarja' kokkuvõtte 'osalusest' on esitatud boksis 4.3.

4.5 Suutlikkus

Lähtudes Ramdirektiivi komplekssest ja mitmekülgsest olemusest on eluliselt tähtis, et raamdirektiivi tegeliku elluviimisega tegelejate suutlikkus oleks maksimaalne. Suutlikkust kujundava programmi põhielementideks võiksid olla **üldise teadlikkuse tõus** (näiteks selleks, et kindlustada laiaulatuslik toetus veemajanduskava eesmärkidele), **oskusteabe mitteametlik üleandmine** (näiteks vesikondade majandajate vaheline kogemuste vahetus) ja **ametlik treening** (näiteks eriliste seiretehnoloogiate omandamine). Täpsed vajadused on siiski eri riikides ja eri vesikondades erinevad, sõltudes *muuhulgas* headest sotsiaalmajanduslikest tingimustest või kindlaksmääratud veemajandusprobleemidest. Seminaride sarjas tõsteti esile:

- Jätksuutlikkuse vajadust (alustades teadlikkuse tõstmisest) majandussektoris ja valitsusvälistes organisatsioonides, aga ka ametnike, planeerijate ja juhtide töö tulemuslikkuse valdkonnas;
- EL Kesk- ja Ida-Euroopa kandidaatriikide erivajadusi;
- Teabe ja kogemuste vahetamise vajadust riikide, piirkondade ja vesikondade vahel, kasutades selleks interneti poolt pakutavaid uusi võimalusi;
- Vajadust paigutada jätkusuutlikkuse tõstmisse vajalikud inimesed ja rahalised vahendid igas vesikonnas, mis oleks Raamdirektiivi ellurakendamise üheks osaks.

Boks 4.1

Tegevuste ja rahastamisvõimaluste ühendamine EL tasandil

EL tasandil tähendab ühendamine vajadust **siduda omavahel peamised tegevussuunad ja rahastamisvõimalused**, mis on peamiseks suunavateks jõududeks eksisteerivas maa- ja veekasutuse praktikas, nii liikmesriikides kui ka EL kandidaatriikides. See seisukoht läbis punase niidina kogu 'Veeseminaride sarja'. Ettekannetest tuli näiteks esile vajadus **üle vaadata ja uuendada Ühtse põllumajanduspoliitika (CAP) elemendid**, saavutamaks raamdirektiivi keskkonnanäesmärgi.

Muuseas, **palju paremini võiks kasutada olemasolevaid elemente**. Mõned neist – näit. maaelu arengu reguleerimiseks ettenähtud – on vabatahtlikud ja pole seetõttu liikmesriikides piisavalt kasutusele võetud. EL tegevuskavade ja rahastamisvahendite vahelistele lõhedele juhiti tähelepanu ka Euroopa Komisjoni LIFE projektis¹⁶ “Jõeluhude tark (otstarbekas) kasutamine”, mille kohta esitati ettekanne teisel seminaril. See näitas, et kahju, mida põhjustab säästlikule veemajandusele CAP on tunduvalt suurem kui võimalused milliseid pakuvad struktuurifondid, liitumisfond (jt. EL- kandidaatriikide toetuseks mõeldud fondid, näit. SAPARD ja ISPA)

Boks 4.2

Avalikkuse ja huvirühmade kaasamise kasu Raamdirektiivi eesmärkide poole püüdlusel

- Parem võimalus selleks, et valgla tasemel korrektsemalt määrata ja vastu võtta **veemajanduse kõige olulisemaid probleeme**.
- **Kohalike omavalitsuste teadmised, kogemused, püüdlused ja osalussoov** lülitatakse kohe alguses veemajanduskava meetmekavasse.
- Meetmekava on 'poliitiliselt' ja kultuuriliselt enamvähem **realistlik ja vastuvõetav**.
- Igat potentsiaalset konflikti **saab üldiselt minimeerida või vältida**.
- **Ellurakendamise kulud on tõenäoliselt väiksemad**, kui ühendada olemasolevate huvirühmade kogemused ja 'know-how', vältimaks võimalikke kulukaid vigu ja/või informatsiooni mitmekordset kogumist¹⁷
- Parem võimalus ellu viia nii **seadusejärgseid kui ka vabatahtlikke algatusi** siis, kui nad on kavandatud partnerluses huvirühmadega (see punkt on tihedasti seotud ka kulutuste alandamise ja konfliktide parema lahendamise või vältimise võimalustega)

Boks 4.3

Täiendavaid 'Veeseminaride' 'järeltõlke' avalikkuse osalemise küsimustes¹⁸

- **Terve hulk põhiküsimusi on Raamdirektiivi tekstis selgesõnaliselt vastamata**, näiteks: “mis on avalikkuse osalemise otstarve?” ja “kuidas saavutatakse praktikas avalikkuse osalemine?”. Selleks, et lähenemine 14. artiklile ei oleks pealiskaudne (näit. konsultatsioon ilma huvirühmade tegeliku kaasamiseta), on oluline, et need küsimused esitataks vesikonna veemajanduskava ettevalmistamise kõige varajasematel etappidel ja tehnilised juhendid avalikkuse kaasamise korraldamise kohta valmistatakse ette raamdirektiivi elluviimise ÜS raames. Käesoleva materjali läbitöötamise ajal moodustati Valgla veemajanduskava hea tava väljatöötamise töörühma juurde Avalikkuse kaasamise juhendi koostamist ettevalmistav töörühm.

¹⁶ Lähemalt vaata: www.floodplains.org

¹⁷ 1994 .a. võrdles Maailmapank oma uurimuses 42 avalikkuse osalusega projekti teiste projektidega, kus avalikkuse osalemise komponent puudus. Kui esialgsed kulud olid avalikkuse kaasamisega projektidel suuremad (projekti kavandamiseks ja kooskõlastusteks kulus rohkem aega), siis need hüvitati järgmiste kasulike külgedega: kiirem teenuste osutamine, väiksemad operatsioonikulud, kiirem käive ja huvirühmade suuremad sissetulekud. Detailsem teave:

<http://www2.essex.ac.uk/ces/CommParticipation/ComPartPrinciplesnmethods.htm>

¹⁸ Detailsema teabe ja iseloomulike näidete leidmiseks vaata 3.seminari *Toimetistes* M.Cals-i, J. Cuff-i, R.Hauseri ja C. Woolhouse artikleid.

- On tähtis meeles pidada, et 'üldsuse' erinevatel gruppidel on igaühel oma vaated, vajadused, prioriteedid ja ootused. Selleks, et edu saavutada, on vaja kohandada **teave, konsultatsioonid ja osalemisprotseduur igale sihtrühmale** eraldi.
- Need sihtrühmad võivad olla: 'üldsus kõige laiemas tähenduses', VVO-d, eri tegevusvaldkondade huvigrupid valglate ja osavalglate kaupa (näit. talunike ühendused) ning kohalikud ametiühendused ja veetarbijad. Suurema lootuse võib rajada spetsiaalsete huvigruppide moodustumisele **strateegilisel tasandil**, mis võib realiseeruda näiteks Vesikonna Nõuandva Komitee vormis. Kohalike omavalitsuste osalus on tõenäolisem ja suurema kasuteguriga **tegelike ürituste programmi koostamisel** (Vt. ka seost Raamdirektiivi 'haardeulatuse' võtmeprobleemidega).
- Targalt määratud huvirühmade eesmärgid võivad kaasa aidata '**konsultatsioonidest väsimuse' vähenemisele**, s.t. olukorrale, kus huvirühmad (asjalised) tunnetavad info- ja bürokraatiauputust. Sellele vastukaaluks tuleb nii varakult kui võimalik demonstreerida ja teha käegakatsutavaks avalikkuse kaasamise kasulikkus ning saavutada osalus kogu protsessi vältel.
- Töö huvirühmadega tõstatab ka **õigusliku vastutuse** probleemid. Avatuse ja demokraatia huvides on oluline, et 'vihmavarju rollis olev rühm' seaks endale selged eesmärgid ja teeks kindlaks piirid, mille raamides ning milliste osade suhtes nad vastutust kannavad.
- Avalikkuse osalemine ei toimu juhtumisi ega iseenesest. Vastupidi, seda tuleb aktiivselt julgustada ja valgla territooriumil asuvad **ametkonnad peavad olema selleks ette valmistatud, et pühendada aega eelnevaks igakülgseks kavandamiseks ning märkimisväärsete inimressursside ja rahaliste vahendite leidmiseks**. Taoliselt investeerimise on tulevikus Raamdirektiivi elluviimise kulude suur kokkuhoiupotentsiaal.
- **Ootusi tuleb hoolikalt juhtida**. Tähtis on mitte lubada rohkem (ega ahvatleda suurematele ootustele) kui täita suudetakse. Selles mõttes on eriti tähtis vahet teha planeerimisfaasi konsultatsiooni ja osalemise ning otsuste langetamise ja ellurakendamise faasi konsultatsioonide, osalemise ja täideviimise ürituste vahel. Oluline on tagada 'vabade vahendite' regulaarne juurdevool.
- **Kõikide osapoolte ootused peavad olema algusest peale nii selged kui võimalik**

Täiendavat teavet väitluste kohta avalikkuse osast raamdirektiivi kontekstis leiad materjalist: WWF sisse-juhatavad kommentaarid avalikkuse osalemisest raamdirektiivi ja Vesikonna kompleksse veemajanduskava elluviimisel, mis on pdf-formaadis saadaval WWF Euroopa Magevee Programmi veebileheküljel:

<http://www.panda.org/europe/freshwater>

4.6. Eritähelepanu EL- kandidaatriikidele

Raamdirektiivi elluviimise viis 'läbivat printsiipi' on rakendatavad nii EL liikmesriikide kui ka EL-kandidaatriikide suhtes. Viimase rühma vastu on tõusnud siiski eritähelepanu. Kindlustamiseks selle arvessevõtmist on EL-kandidaatriigid vaja kaasata algusest peale kõikidesse ettevalmistustesse ja Raamdirektiivi ellurakendamise eelkatsetustesse. Seda eriti juhtudel, kui need toimuvad Raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia väljatöötamise raames. Taoline kaasosalemine ei peaks piirduma vaid valitsusekspertidega. Soovitav oleks kaasa haarata ka nende riikide huvigruppide esindajaid.

- **Integratsioon/Komplekssus:** Intensiivne töö, mida tehakse Euroopa Liidu liikmeks saamiseks vajalike poliitiliste ja seadusandlike nõuete täitmiseks (*acquis communautaire*) pakkub koostöövõimalusi erinevate tegevusvaldkondade vahel, näiteks võiksid olla põllumajandus ja keskkonnakaitse. Piiriülese koostööga seotud liikmesriikide, EL-kandidaatriikide ja 'kolmandate riikide' (näit. Valgevene, Venemaa, Ukraina, mõned endise Jugoslaavia sõltumatud vabariigid) eriprobleemid leiavad põhjalikumalt valgustamist peatükis 5.
- **Mastaapsus:** Kesk- ja Ida-Euroopas on rida erakordselt suuri valgalasid ja mõned suhteliselt rikkumata jõgikonnad ja märgalad, milletaolisi ei ole enam Lääne-Euroopas. See asetab nende piirkondade riikidele suhteliselt suure vastutuse ja ressursikoormuse, kuna nende suurte, riigipiire ületavate valglate majandamise planeerimine nõuab eriprintsiipide rakendamist (võibolla isegi osavalglate tasemel). Olemasolevate suurte poollooduslike mageveeökosüsteemide säilitamine nõuab samuti tähelepanuväärseid pingutusi, mis võivad sattuda vastuollu kiirete muutustega majanduslikus ja institutsionaalses ning seadusandlikus arengus. Sageli nõuab see mineviku pärandina jäänud keskkonna valupunktide ('hot-spots') käsilevõttu (näit. väga tõsiselt reostunud tööstuspiirkonnad).
- **Ajalised raamid:** Kuna Raamdirektiivi nõuded (k.a. rakendustähtjad) jõustuvad kandidaatriikidele liitumiskuupäevast alates, on samuti oluline, et direktiivi ellurakendamine algaks nii varakult kui võimalik.
- **Avalikkuse osalus :** Paljudes EL-kandidaatriikides ei ole juurdunud traditsiooni avalikkuse ja huvirühmade osalemiseks ja seetõttu tuleb tõenäoliselt teha suuremaid rahalisi kulutusi ja leida täiendavaid inimesi, et see Raamdirektiivi element tõhusalt ellu viia.
- **Suutlikkus:** Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel on jagada tugevad tehnika- ja teadustraditsioonid ning suur ekspertiisipotentsiaal. Karmidest majandustingimustest põhjustatud investeringute puudus on seda oluliselt piiranud ja vähendanud. Puudunud on ka küllaldane juurdepääs 'state-of the-art', ehk arengu nüüdistasemele vastavatele seadmetele ja nende professionaalse käsitlemise võimalustele. Raamdirektiivi ellurakendamine nõuab seepärast pingutusi suutlikkuse arendamiseks, k.a. finantsabi ning valitsusliikmete, VVO-de ja kaubandus/majandussektori inimeste koolitus.

5. peatükk: Neli 'võtmeülesannet' Veeraamdirektiivi elluviimisel: veeseminarides käsitletud "omandatud kogemused" ja "hea tava"

Käesolevas peatükis käsitletakse detailsemalt nelja 'võtmeülesannet', mille täitmine on kohustuslik Raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks:

1. **võtmeülesanne:** 'Määrata kindlaks vesikonnad ja nende haldamise sobiv korraldus'
2. **võtmeülesanne:** 'Teha kindlaks veemajanduse võtmeprobleemid ja jõuda asjaosalistega kokkuleppele nende määratluses'

3. **võtmeülesanne:** 'Koostada vajalike meetmete programmid ja valglate majandamise kavad'
4. **võtmeülesanne:** 'Rajada ja hoida käigus sobivad seirevõrgud'.

Käesolev peatükk võtab kokku seminari ettekannete ja väitlustee käigus selgunud põhimõttelised järeldused ja õppetunnid. Arvesse on võetud ka seminarides osavõtjate isiklike arvamusi. Iga 'võtmeülesande' puhul on meelde tuletatud **Raamdirektiivi põhimõttelisi nõudmisi**, kasutades täppmäärgistust (detailesemalt vt. 2. peatükki). Sellele järgnevad **seminaride käigus selgunud kogemused**, üldteksti sisse on kujundatud boksid spetsiifiliste **lähenemiste ja töövahendite** esiletoomiseks ja erinevatest Euroopa regioonidest pärinevad **praktilise kogemuse näited**.

Iga 'võtmeülesande' lahendamisel tuleb pidevalt ja täpselt silmas pidada **viit põhiprintsiipi** (integratsioon, mastaapsus, ajaline raamistik, avalikkuse osalus, suutlikkus), milliseid käsitleti 4. peatükis

On tarvis rõhutada, et siin on esitatud ainult need 'võtmeülesanded', millistega 'veeseminaride sarjas' otseselt tegeldi. Muud Raamdirektiivi jaoks väga olulised aspektid, nagu keskkonnanäesmärkide täpne defineerimine, veekogude iseloomustus, vee hinna kujundamine, ei kuulunud seminaride päevakorda ja ei ole seetõttu siin käsitlust leidnud.

5.1. Raamdirektiivi 1. võtmeülesanne: 'Määrata kindlaks vesikonnad ja nende haldamise korraldus'

Raamdirektiivi põhinõuded

- Määrata kindlaks valglat
- Määrata kindlaks vesikonnad (või rahvusvahelised vesikonnad, kus need on olemas)
- Garanteerida sobiv halduskorraldus ja määrata kompetentne juhtorganisatsioon
- Garanteerida Raamdirektiivi nõuete koordineeritus kogu vesikonna kohta.

[Raamdirektiivi 3.artikkel 'Administratiivse korralduse koordineerimine vesikonnas'. Vaata samuti Raamdirektiivi lisa I suuniseid *Pädevate juhtorganisatsioonide nimekirjas nõutud info.*]

Suund ellurakendamisele – valitud küsimusi valgla juhtidele ¹⁹

- Milles seisneb kokkuleppe saavutamine vesikonna piiride määramisel?
- Kuidas tuleks arvesse võtta põhjavett ja rannikuvee alasid vesikonna piiride määramisel?
- Kas on olemas valglate vahelisi tehniliku iseloomuga seoseid, milliseid tuleks vesikonna piiride määramisel arvesse võtta?

¹⁹ Mitte kõik need küsimused ei olnud detailselt adresseeritud 'vee seminarides' arutamiseks, kuigi nad olid püstitatud võtmeprobleemidena hindamiseks Brüsselis 2001.aasta augustis toimunud töökoosolekul.

- Millised on peamised huvigrupid, kellega peab arvestama vesikonna piiride ja vesikonna juhtorgani määramisel? Milliseid protsesse tuleks kasutada nende kindlakstegemiseks, teavitamiseks ja kaasatõmbamiseks?
- Kas võib leida juhtgruppe väljaspool vesikonna piire, kellega peab samuti arvestama (näiteks põhjavee või rannikuvete küsimustes)?
- Kas olemasolevad ja seni eksisteerinud struktuurid on kõige efektiivsemad poliitiliste, administratiivsete ja tehniliste küsimuste lahendamisel vesikonna määramisel? Kas vastutus on selgesti määratletud? Mida peaks Raamdirektiivi nõuete täitmiseks organisatoorsest aspektist parandama?
- Kuidas oleks võimalik mobiliseerida vajalikke inimesi ja rahalisi ressursse vesikonna dokumentides ette nähtud halduse efektiivseks praktiliseks korraldamiseks?
- Kas osavalglate administratiivne struktuur on piisavalt selge ja läbipaistev asjahuvilistele gruppidele?

Seminar 'omandatud kogemused'

1. Valgla kindlaksmääramine

Alustada tuleb kogu töö varastel etappidel, sest põhjavee ja rannikuvete sidumine mingi kindla valgla on tehniliselt vägagi keeruline, võrreldes pinnaveega (näiteks põhjavee piiride määramatus).

2. Valglate ja vesikondade suhte määramine

- Riikide vahel **jagatud jõgede ühte ja samasse rahvusvahelisse vesikonda kuuluvust tuleb** omavahel kooskõlastada (näiteks Prantsusmaa, Belgia ja Holland peavad piirijõe Escaut/Scheldt /Schelde määrama samasse vesikonda).
- Kui vesikond on otstarbekas jagada alamvesikondadeks, tuleb alamvesikondade piirid ja ühendused nende vahel täpselt kindlaks määrata ja neid majandamiskavade koostamisel arvesse võtta.

3. Sobiva administratiivse korralduse ja juhtimise kompetentsuse garanteerimine

- Euroopas on palju administratiivse lähenemise viise valgla planeerimisele²⁰. Raamdirektiivi ei seadusta täpselt kasutatavaid viise, valitsustel on vabadus valida oma äranägemisel mistahes vesikonna haldamiseks kõige sobivam mehhanism.

Kui korraldused on vastu võetud, peab olema kindel, et loodud organisatsioon on võimeline (a) koostama efektiivse²¹ valgla majandamise kava (**veemajanduskava**) **vesikonna tasemel** ja (b) garanteerima ka selle elluviimise **vesikonna tasemel**. See nõuab selget, pidevat ja efektiivset töö koordineerimist alamvesikondade ja vesikonna juhtide vahel.

- Sageli on nõutav piiriülene koostöö ühel või rohkematel tasanditel:
 - Liikmesriikide omavalitsuste vahel.
 - Liikmesriikide vahel.

²⁰ Vt. E. Mosterti ettekannet 3.seminari *Toimetistes*.

²¹ näit. kava, mis lubab täieliku elluviimise korral täita Veeraamdirektiivi keskkonnaeesmärke

- Liikmesriikide ja EL kandidaatriikide vahel.
- Liikmesriikide, kandidaatriikide ja 'kolmandate' riikide vahel (jälgis edasist arutelu).
- Vesikonna juhil peab olema kindel mandaat, tugev juhtimisvõime ja mõned kindlad juhtimis põhimõtted oma töö korraldamisel. Ilma selge, toimeka ja tulemustele orienteeritud juhtimiseta on algusest peale suur risk langeda süsteemisisesesse inertsi ja bürokraatiasse. Raamdirektiivi esitab uue paradigma Euroopa veemajanduse juhtimiseks ning vesikondade juhid peavad olema valmis seda väljakutset vastu võtma.
- **Olemasolevaid struktuure, eriti oma efektiivsust tõestanuid, tuleks kasutada igas võimalikus kohas, et vältida dubleerimisi või kasutuid kulusi.** Väga oluline on ära tunda, kas olemasolevad struktuurid vajavad olulist kohandamist enne seda, kui nad on võimelised täitma raamdirektiivi nõudeid.
- Valgla juhtidel peab olema avalikkuse ja huvigruppide osavõtu suhtes selge ja vastuvõetav hoiak.
- Euroopas eksisteerib kahepoolseid ja mitmepoolseid valitsustevahelisi ja regioonidevahelisi koostöö mehhanisme veeressursside haldamiseks. Boksis 5.1.1 on esitatud erinevate lähtekohtade näiteid. Arendada tuleb raamdirektiiviga seotud oluliste kokkulepete elluviimise koordineerimismehhanisme.

Boks 5.1.1

Näited erinevatest lähenemistest piiriülesele koostööle valgla (vee)majanduse kavandamisel

Kahe Euroopa suurema jõe, Doonau ja Reini jaoks on loodud valitsustevaheline valgla komisjon veepoliitika ja tegevuste koordineerimiseks. Doonau Kaitse Rahvusvahelise Komisjoni töösse on kaasa haaratud ka valgla majandamise ekspertgrupp. Ekspertgrupp on vastutav Raamdirektiivis nõutud tehnilise töö eest direktiivi elementide edasiarendamisel, näiteks Doonau vesikonna kindlaksmääramise eest, vesikonna karakteristikute analüüsi koordineerimise, koormuste ja mõjude kindlaksmääramise ning kaardistamise ja ettekannete korraldamise eest. Ülesannete skaala laiendamisel tuleb siiski eelnevalt hinnata ICPDR (Rahvusvaheline Doonau kaitse konventsioon) tegevuse tõhusust.

Reini ja Mooseli rahvusvaheline komisjon on loodud varem ja tema kontos leidub mitmeid muljetavaldavaid saavutusi. Hiljuti jõuti konsensusele Reini pikaajalise majandamise programmi suhtes (niinimetatud 'Rein 2020'). Lühiajaline tegevusplaan (kehtib kuni 2005.aastani) on üldprogrammi raames samuti heaks kiidetud. Selle protsessi käivitamise põhjuseks on vajadus odavamalt toime tulla üleujutustega (kaasa arvatud ülioluline üleujutuse riski vähendamine). Rääkides loodust arvestavatest lähtepunktidest – antud näites üleujutatavate märgalade kujundamisest – saavutatakse ka suur võit liikide mitmekesisuse säilitamisel. Ennustatakse vajadust investeerida ajavahemikus 1998 – 2020.a 12,3 miljardit eurot. Rohkem on selle küsimuse kohta võimalik teavet saada 2.seminari Toimetistest, T.Buijse ja E.Wengeri ettekannetest.

Mõnel teisel juhul on kokkulepped saavutatud kahe või kolme osapoole vahel. Näitena olgu toodud Prespa basseini, kus Albaania, Kreeka ja Makedoonia valitsused rajasid üheskoos piiriülese kaitseala, järgides Kreeka valitsusvälise organisatsiooni initsiatiivi (üksikasjalisemalt on juhtum esitatud M.Malakou ettekandes 2.seminari Toimetistes). Sel viisil leiti ühine nägemus ja tegutsemisviis huvigrupiga ning valmistati ette strateegiline tegevusplaan, kolmepoolne halduskomitee ja seireskeem.

4. Oluliste huvigruppide kindlaksmääramine:

Üks Raamdirektiivi elluviimise võtmeülesannetest näeb ette **avalikkuse ja huvigruppide osavõttu algusest peale**. Paljud veeressurssidega seotud probleemid on olemuselt strateegilised, nõudes 'kogu valgala' (enam kui kohaliku osavalgla) arvestamist. Strateegilise dialoogi tasandil on kõige tähtsamad osalised ikkagi need, kes suudavad välja pakkuda lahendusi (näiteks veekompaniid, heitvete töötlemise kompaniid, keskkonnakaitsjad) ja need, kes teevad tehnilisi ekspertiise, esindavad eri valijaskonda (valitsusvälised organisatsioonid, uurimisühendused) või maksavad kõikide tegevuste eest (tarbijad). Tähtis on seepärast:

- Hinnata huvigruppide olemasolevat või potentsiaalset osa veeküsimuste lahendamisel ja valgla majandamiskava koostamisel, nende 'esindatust' ja 'vastutust'.
- Garanteerida huvigruppidele tegutsemisvõimalused sobivate struktuuride kaudu ja eraldada selleks kohased ressursid.

Vaata samuti 4. peatükis esitatud arutelu avalikkuse osalusest kui ühest põhiprintsiibist .

5. EL kandidaatriikidele esitatud eritingimused

EL laienemise protsessis pakutakse liituvatele riikidele finantsabi, nagu näiteks Phare programm, mis soodustab liikmesriikide ja kandidaatriikide koostööd. Piiriülene koostöö niinimetatud 'kolmandate' riikidega võib osutada raskeks erineva poliitika, seadusandluse ja finantseerimise tõttu, samuti range kontrolli tõttu EL tulevasel piiril (ühise immigratsioonipoliitika ja viisarežiimi kehtestamine kogu EL välispiiridel).

Eesti ja Venemaa vahel jagatud Peipsi järve probleemid illustreerivad eeltoodut (vt. G.Rolli ettekannet 3. seminari *Toimetistes*). EL finantsabi ei ole alati hästi kohaldatav kandidaatriikide keskkonnaprojektide elluviimisel. Väikestel omavalitsustel puudub võimalus osaleda suurtes projektides või eraldada nende jaoks raha. Peipsi järve juhtumi analüüsist tuleks järeldada, et 'tulevase EL välispiiri regioonides' oleks parem siduda EL 'Tacise' fondis tehtav töö endiste Nõukogude liiduvabariikidega Raamdirektiivi elluviimisega seotud töödega.

EL välispiiril asetsevate vesikondade haldamise koordineerimiseks eraldatud fondid (Tacis finantseerib Venemaad ja teisi endisi liiduvabariike, Phare, SAPARD ja ISPA kandidaatriike) tuleks üle vaadata .

'Pehmed seadused', ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni Piiriveekogude ja rahvusvaheliste järvede konventsioon (Helsingi 1992.a.) on olulised dokumendid, kuid ei asenda Raamdirektiivi raames sõlmitud riikidevahelisi lepinguid.

5.2. Raamdirektiivi 2. võtmeülesanne:' Teha kindlaks veemajanduse võtme probleemid ja jõuda asjaosalistega kokkuleppele nende määratluses'

Raamdirektiivi põhinõuded

- Iga valgla karakteristikute analüüs
- Ülevaate koostamine inimtegevuse mõjust pinna- ja põhjaveele iga valgla kohta
- Iga valgla veekasutuse majanduslik analüüs
- Valgla territooriumil asetsevate kaitsealade register

- Iga valgla koosseisus kindlaks määrata joogivee saamiseks kasutatavad veekogud
- Sõnastada keskkonnaeesmärgid
- Määrata kindlaks veemajanduse võtmeprobleemid.

[Raamdirektiivi 4.artikkel 'Keskkonnaeesmärgid', 5.artikkel 'Vesikonna karakteristikud, inimtegevuse mõjude ülevaade ja veekasutuse majanduslik analüüs', 6.artikkel 'Kaitsealade register', 7.artikkel 'Joogivee saamiseks kasutatavad veekogud'. Vaata samuti Raamdirektiivi lisa II (pealkirjata, käsitletud on *inter alia* veekogude iseloomustamist, võrdlustingimusi, inimõjude hindamist), lisa III *Majanduslik analüüs*, lisa IV *Kaitsealad*, lisa V (pealkirjata, käsitletud on pinna ja põhjavete seisundit ning seiret). Nende lisade suunised on kokku võetud käesoleva dokumendi lisa 1.]

Kaugeltki mitte kõiki neid kompleksseid probleeme ei käsitletud detailselt 'veeseminaridel'. Seetõttu ei ole allpool esitatud näited ja kogemused kõikehõlmavad ja kajastavad ainult seminaride käigus tõstatatud ja arutatud küsimusi.

Suund elluviimisele – valitud küsimusi valglate juhtidele

- Millised on olulise teabeallikad erineva ruumilise ulatusega objektide kohta (näiteks vesikond, alamvalgla, linn, küla, farm)?
- Kas veemajanduse probleemid on juba selle info alusel kindlaks määratud?
- Millised koostöö parandamise sammud on vajalikud andmekogumise, andmete säilitamise ja analüüsi alal? Kuidas tõsta sellealast suutlikkust?
- Mida on vaja ette võtta võimalike lisaprobleemide kindlaksmääramiseks?
- Millised on lisaprobleemide tekkepõhjused? Kuidas need põhjused võiksid olla muutunud aastaks 2015?
- Milline info on kättesaadav valgla põhilise veekasutuse kohta? Kas veekasutus on säästlik?
- Millised huvigrupid omavad erilist osa vesikonna majandamise võtmeprobleemides? Kes omavad tähtsaid ekspertiisandmeid ja infot? Kas kohapeal on olemas strateegia huvigruppidega töötamiseks?
- Kas ja kuidas hindavad huvigrupid võtmeprobleeme?

- Kas märgalad ²² (kõige laiemas mõistes) on täielikult arvesse võetud veekogu ja tema karakteristikute kindlaksmääramisel?
- Kas on aru saadud märgalade osast vesikonna majandamisel ja võtmeprobleemide lahendamisel?

Seminar 'omandatud kogemused'

1.Valgla võtmekarakteristikute kindlaksmääramine:

- Märgalade osa Raamdirektiivi eesmärkide saavutamisele on väga suur, sest nende mõju vee-kvaliteedile ja valgla olemasolevale vee hulgale on määrava

²² Enam kui 130 riigi valitsused, sealhulgas ka EL liikmesriigid on vastu võtnud Ramsari märgalade konventsiooni, mille järgi kuuluvad märgalade hulka sellised magevee süsteemid, nagu jõed, ojad, järved, tiigid, rannikusood.

tähtsusega (boks 5.2.3). Kõikide vesikonna pinna- ja põhjavete kindlaksmääramisel on vaja arvesse võtta ka märgalad ja järelkult on vaja läbi viia märgalade süstemaatiline inventuur. Euroopa märgalade praeguse seisundi kohta olemasolevates teadmistes on suured lüngad ja on tähtis täita need lüngad Raamdirektiivi ellurakendamise raames.

- Veemajanduse võtmeprobleemide analüüsil peab arvesse võtma veevarustuse ja nõudluse muutumist aja jooksul. Eriti tähtis on see küsimus Lõuna- ja Ida-Euroopa jaoks.
- Tuleb välja selgitada olemasolevad kasutamiskõlblikud andmed ja mitte planeerida korduvaid uurimusi või andmete kogumisi.

2. Ülevaate koostamine inimtegevuse mõjudest kõikide vesikonna veekogude kohta:

- Märgalad võib käsitleda veeressursside osana, nende mõju vajab igal konkreetsel juhul hindamist. Vesikonna piires tuleks täielikult arvesse võtta märgala funktsioone ja väärtust (vt. lisa II.6) ja inimtegevuse mõju märgalale (vt. boks 5.2.5). Paljudes maades on vähe andmeid märgalade kohta, seetõttu on oluline olemasolevate andmete kogumine.
- Euroopa Liidus tervikuna on valitsevaks maakasutuseks põllumajanduslik kasutus²³. Põllumajandusel on tähelepanuväärne mõju vee kvaliteedile ja kvantiteedile (vt. boks 5.2.1). Põllumajandusliku maakasutuse ulatus, tüüp ja intensiivsus võivad omada otsustavat mõju, kui Raamdirektiivi keskkonnamärgid peavad olema saavutatud etteantud aja jooksul. Seetõttu tuleks põllumajandusest lähtuvate mõjude uurimist lugeda üheks prioriteediks.²⁴
- Ebasoovitavate mõjude ja survete taga on alati neid tekitavad **põhjused** ehk 'liikumapanevad jõud', mida tuleb analüüsida (näiteks veepoliitika ühtse põllumajanduspoliitika vastu, veepoliitika regionaalpoliitika vastu). Põhjuste mõjutamise võimalusi tuleb Raamdirektiivi elluviimise käigus leida ja tagada meetmekavas ettenähtud tegevuste kaudu Raamdirektiivi eesmärkide täitmine etteantud aja jooksul. Kaasneda võib vajadus määrata sotsiaal-majanduslike tegurite väärtused, milliste poole peab püüdlema nii üksikute elualade arendamisel kui ka valglate planeerimisel. Selleks tuleb läbi viia (võib-olla mudelite kaasabil) põhjuste muutumise dünaamika analüüs. Järeldatakse, et põhjuste ja tagajärgede muutused on ühesugused. (vt. lisa II.3)
- Inimtegevuse mõjude kohta ülevaate koostamisel tulevad arvesse võtta mõjud pinna-veele **ja põhjaveele**, samuti **nende omavahelised mõjud**.

²³ Euroopa Keskkonnaagentuuri põllumajanduse ja keskkonnavalast infot kajastava veebilehe aadress on: [http:// themes cea.eu.int/activities/agriculture](http://themes cea.eu.int/activities/agriculture)

²⁴ Vee ja põllumajanduse küsimused leidsid eelpool toodud põhjustel käsitlemist ühe teemana ühel kolmest veeseminarist. Nagu boksist 5.2.7 nähtub, ei ole põllumajandus sugugi ainuke veele ja märgaladele suurt mõju avaldav majandussektor.

- Euroliitu vastuvõtu protsessi ja turumajandusele ülemineku tingimustes on vajalik säilitada allesjäänud suured, poollooduslikud jõed ja märgalade kompleksid Kesk- ja Ida-Euroopas (näiteks Doonau delta, mida jagavad Ukraina ja Rumeenia, Biebrza Poolas), kus endiste liiduvabariikide plaanimajandusliku põllumajanduspoliitika rakendamine tõi kaasa laiaulatusliku jõgede reguleerimise ja maaparanduse. Praegu-sel väga kiirete muutuste ajal on vaja leida võimalusi taastamis- ja taaselustamise töödeks. Nimetatud territooriumide majandamisega seotud probleemid on kokku võetud lisa II.1.

3. Veekasutuse majanduslik analüüs:

- Analüüsiga tuleb hõlmata ka märgalad (näiteks märgaladest lähtuvad majanduslikud ja sotsiaalsed hüved, majandustegevus tulevikus, vt. boks 5.2.5). Märgalad kuuluvad vesikonda selle lahutamatu osana ning veeökosüsteemi loomulik funktsioneerimine toob kaasa majanduslikult tähtsaid hüvesid, mis on seotud veekvaliteediga (näiteks toitainete säilitamine) ja kvantiteediga (näiteks põhjavete taastumine, üleujutuste maksimumide vähendamine). Mistahes vesikonna veekasutuse majanduslik analüüs peab sisaldama ka märgalade majandusliku tähenduse analüüsi või nende poolt võimendatud sotsiaalmajanduslike hüvede kindlakstegemist.
- Majanduslikke mõjusid ja survetegureid tuleks koos analüüsida nii palju kui võimalik. Veemajanduse võtmeprobleemide määramisel on siis samuti võimalik koos käsitleda erinevate survetegurite majanduslikke ja sotsiaalseid tagajärgi.

4. Keskkonnaeesmärkide püstitamine kõikide veekogude jaoks

- Kuigi mõningaid pinnavee parameetreid saab kasutada ka *märgala 'hea seisundi'* iseloomustajatena, on eelistatavam defineerida märgala 'hea seisund' koos vastavate juhiste, standardite ja indikaatoritega. See probleem vajab edasist käsitlemist Raamdirektiivi elluviimise ÜS raames.

5. Veemajanduse võtmeprobleemide kindlaksmääramine

Veemajanduse probleemide sõnastamine tugineb ülaltoodud uurimustele. **Ka nende lahendamise vajaduse geograafiline või hüdroloogiline mastaapsus** tuleb kindlaks määrata.

6. Huvigruppide leidmine

- Huvigruppidele on jäetud kriitiku osa info kogumise, ekspertiisi ja väärtustamise protsessis. Tuleb tunnistada, et huvigruppidel on täita palju olulisem roll kui olla ainult infoallikaks.

Boks 5.2.1

Põllumajanduse mõju veeökosüsteemidele

Põllumajandus²⁵ on EL üks suurima veekasutusega majandusharusid. Arvatakse, et 15 liikmesriigis kokku kulutab põllumajandus kuni 30 % kogu tarbitavast veest. Erinevates liikmesriikides on see protsent muidugi erinev, kui võrrelda põhja- ja lõunapoolseid riike. Kreekas ja Hispaanias on see 80%, tänu ulatuslikule niisutusele. Ka üksiku riigi eri piirkondade veekasutus on väga erinev, sõltuvalt kohalikust maakasutusest, kliimast ja mullastikust (kaljune, soine). Põllumajanduse mõju pinna- ja põhjavee **kvaliteedile** on väga suur. Näiteks levivad ojadesse, jõgedesse ja põhjaveekihtidesse väetised ja pestitsiidid.

Põhilised põllumajanduse ebasoodsad mõjud vetele

Mõjud vee kogusele

- **Pinnavee ja põhjavee ärakulutamine**, mis võib ähvardada niisutus põllunduse korral. Kaasned võivad märgalade degradeerumine, joogivee nappus ja pikemas perspektiivis põllumajanduse kui majandusharu langus.
- **Põhjavee taastusvõime vähenemine ja üleujutuste riski suurenemine alamjooksu piirkondades** on just need kaks mõju, mis kaasnevad intensiivse maaparanduse (drenaazi) ja äravoolu reguleerimisega.
- **Oluliselt muutunud vee aurustumisprotsess** kaasneb pinnavete ärajuhtimise, taimestiku muutmise või suurte sadudega.

Mõjud veekvaliteedile:

- Pinna- ja põhjavee **eutrofeerumine** fosforväetiste veekogusse sattumise tõttu. Toitainete koguse suurenemine vees põhjustab vetikate vohamist, hapnikuvaegust vees ja vee hägustumist. Kõik need tegurid halvendavad vee kvaliteeti kuni selleni, et vesi võib näiteks suplemise jaoks vetikate "õitsemise" tõttu mürgiseks muutuda.
- Pinna- ja põhjavete **reostumine nitraatidega** väetiste vette sattumisel soodustab samuti eutrofeerumist, eriti deltaaladel. Nitraadireostust saab ohjata, kui järgida RAAMDIREKTIIVII üht osa, Joogiveedirektiivi (80/778/EEC, redigeeritud 98/83/EEC).
- **Soolumine** (soolade akumulatsioon pinnases) ja **soodastumine** (saviosakeste paisumine ja pinnase filtratsioonivõime vähenemine) tänu soolade levimisele niisutusvee kaudu looduslikult ariidsetes või poolariidsetes regioonides. Tulemuseks on maa muutumine liiga soolaseks teravilja kasvatamise jaoks või tekib vajadus suuremate veekoguste järele, et soolad pinnasest välja'pesta'.
- **Toksilised reostusained pinna- ja põhjavetes** levivad pestitsiidide jäätmetena. Maksimaalselt lubatud kontsentratsioon – minimaalne keskkonnastandard, mis kehtib liikmesriikides – on avaldatud Taimkaitsevahendite direktiivis (91/414/EEC, laiendatud direktiiv 97/57/EEC) ja Joogiveedirektiiviga, mille elluviimine moodustab Raamdirektiivi koostisosa.
- Pinna- ja põhjavete võivad juhuslikult sattuda ühekordsed suuremad annused kemikaale või virtsa. Sel juhul räägitakse **punktreostusest**.
- **Äravoolu suurenemine** viitab maakasutuse muutustele (näiteks taliteravilja külvamine). Tekib ka püsivast taimkatte muutumisest ja mulla tihendamise raskete põllutöömehhanismide kasutamisel.
- **Settekoormus** on põhjustatud pinnase erosioonist (see omakorda on tingitud vales maaharimisviisist või liigsest karjatamisest). Vee hägusus kahjustab kalu ja madalaveelised veekogud kannatavad pinnasega täitumise ja taimede vohamise tõttu.
- **Mikroobide vohamine** tekib siis, kui vette satub liiga palju orgaanilist ainet, näiteks sõnnikut.

Mõju vee ökosüsteemidele

²⁵ 'Põllumajandus' ei ole lihtne huvigrupp, ta ühendab selliseid rühmi, nagu talunikud, kaupmehed, põllumajandustoodete töötajad jne.

- **Elukohtade ja liikide otsene kadumine** kaasneb maastiku vaesustumisega ja hüdroloogilise režiimi muutumisega (näiteks voolu ümbersuunamisega või märgade alade kuivendamisega).
- **Kaudsed mõjud** väetistest, pestitsiididest ja herbitsiididest (näiteks kaob eutrofeerumise tõttu osa veetaimestikust ja kaladest).

Kõik need mõjud avalduvad suuremal või vähemal määral intensiivse põllumajandusliku maakasutusega riikides, eriti EL liikmesriikides, aga ka mitmes kandidaatriigis. Mõned Ida- ja Kesk- Euroopa riigid, Vahemeremaad ja põhjapoolsed maad kannatavad suhteliselt vähem. Väga tähtis on tagada nende piirkondade edasine Raamdirektiivi nõuetele vastav põllumajanduslik areng.

Samuti on tähtis meeles pidada, et edasine **põllumajandus ja veekasutus** on mõlemad **tundlikud eelpool mainitud mõjude ja sellele lisaks veel kliimamuutuste suhtes**. EL lõunaosas poolkõrbeliste piirkondade niisutamine kalli infrastruktuuri väljaehitamise abil võib kaasa aidata mitte ainult sooldumisele ja soodastumisele, vaid ka kõrbestumisele (vt. 1.seminari Toimetistes E.Sequeira ettekannet) ja on äärmiselt ebapraktiline, kui doonorjõgede valglate või veekogude võimsused ei ole eelnevalt usaldusväärselt hinnatud.

Põllumajanduse positiivne osa

Nagu eelpool näidatud, on põllumajanduse mõju veeressursside majandamisele väga suur. Vale on pidada kõiki põllumajanduse mõjusid negatiivseks. Seminaride käigus toodi näiteid, kuidas põllumehed koos veemajanduse juhtidega saavutasid tasakaalu maa põllumajandusliku kasutamise ja vee säästliku tarbimise vahel. Vaata bokse 5.2.4, 5.3.2, 5.3.3 ja lisa II.5 edasise info saamiseks.

Boks 5.2.2

Põllumajanduslike mõjude osatähtsuse määramine Broads, Inglismaa

Eelnevate ja momendil kehtivate maakasutusandmete ning toiteainete sisalduse taseme vahelise seose leidmiseks ühes Broadsi alamvalglas kasutati mudelanalüüsi. Fosfori tõttu tekkinud eutrofeerumine oli võtmeprobleemiks selles rahvusvaheliselt tähtsas, jõeorgudes asetsevas märgalade kompleksis Ida-Inglismaal. Analüüs näitas, et lindlate virtsa laotamine põldudele oli ülemjooksu osavalglas kõige suurem fosforireostuse allikas.

Alamjooksul oli põhiliseks reostusallikaks asulate reovesi. Mudeli abil uurimisel selgus, et fosforireostuse suurenemine kaasnes maaelanike arvu kasvuga ilma veepuhastusseadmeteta asulates.

Esitatud näited demonstreerisid ilmekalt, kuidas andmete kogumise ja modelleerimise abil saab (a) kindlaks määrata mitmesuguste inimtegevuse mõjude suhtelist osakaalu reostuse väljakujunemisel valgla erinevates osades (b) võtta kasutusele sobivaid majandusmeetmeid. Broadsi juhtumil võib näiteks võtta plaani kas väljaminekud kallitele fosfori eemaldamise seadmetele või püüda rakendada vähem kulukaid ümberkorraldusi põllumajandustehnoloogias.

Allikas: 1.Seminari Toimetised, G. Phillipsi ja P. Johnesi ettekanne.

Boks 5.2.3

Märgalade osa vee 'hea seisundi' saavutamisel

Märgalad on veeringe kesksed komponendid. Nende normaalse funktsioneerimisega kaasneb soodne majanduslik ja keskkonnakaitseline mõju vee hea kvaliteedi ja piisava koguse

saavutamiseks. Selline on märgalade panus 'hea seisundini' jõudmises ja selle säilitamises. Arvatakse, et üle poole Euroopa algsetest märgaladest on kadunud (vaata 2.seminaril esitatud Mike Moseri ettekannet). Märgalade säästlik haldamine (kaasa arvatud taastamine seal kus võimalik) peaks seetõttu olema vesikonna majandamise üks võtmeelementidest. Märgalade väärtusteks ja eriülesanneteks on:

- Veevarude taastamine (märgalad on tähtsad piirkonnad, kus vesi koguneb põhjaveekihtidesse ja voolab sealt jälle välja)
- Üleujutuste vähendamine (märgala pidurdab vee äravoolu ja säilitab vett, mis voolab ära hiljem ja võib alamjooksul põhjustada väiksemaid üleujutusi)
- Toitainete säilitamine (märgaladel on piiramatut võimet toimida loodusliku filtrina ja säilitada setetest püütud toitaineid – vt. järgnevaid punkte – või kasvatada veetaimi. See aitab vähendada veekogude eutrofeerumist).
- Setete kinnipüüdmine (võivad aidata vähendada jõgede ja järvede toitainete sisaldust, samuti piirata inimtegevusest põhjustatud settimisprotsesse puhta veega veekogudes).
- Rannajoone stabiliseerimine (võtab enda peale tuulte ja lainete mõjude pehendamise: võib vähendada erosiooni)
- Kõrge bioproduktiivsuse säilitamine (tänu regulaarsele toitainerikaste setete sidumisele)
- Loodusliku mitmekesisuse tõstmine (märgaladel asetsevad haruldaste liikide elupaigad)
- Toimimine joogivee reservuaarina
- Toimimine põllumajanduses vajaliku vee reservuaarina
- Toiduallikas (eriti kaladele)
- Ehitusmaterjalide allikas (näiteks pilliroog)
- Virgestusvõimaluste pakkumine (näiteks ujumine, paadisõit, kalastamine, looduse vaatlus).

Boks 5.2.4

Märgalade degradatsiooni ja kadumise põhilised tegurid

Põllumajandus - Maaparandus

- Tammid
- Väetiste ja pestitsiidide kasutamine
- Niisutusvee väljapumpamine
- Maastike lihtsustamine

Metsandus -

- Rohumaade muutmine
- Looduslike ja poollooduslike alade muutmine
- Aktiivne metsaistutus

Transport -

- Navigatsioonikanalid
- Teed ja raudteed
- Truubid ja tammid
- Maastiku liigendamine

Energia-

- Hüdroelektrijaamade tammid
- Elektriliinid
- Elektrijaamad
- Kaevandused

Turism

Virgestus

- Jõeluhad kui matkapaigad jne.
- Purjetamine, mootorisport
- Inimesi kahjustavate elupaikade lokaliseerimine

Linn ja tööstus

- Tammid ja vallid infrastruktuuride kaitseks
- Maaparandus uudismaa saamiseks
- Jäätmete ladustamine
- Põhja- ja pinnavete väljapumpamine

Kaevandamised

- Kruus, liiv
- Mürgiste jäätmete matmine

Kliimamuutused

- Erosioon seoses mere taseme tõusuga

- *Sademetete režiimi muutumine.*

Allikas: 2.Seminari Toimetised, J.Madgwicki ja T.Jonesi ettekanne.

Boks 5.2.5

Jöeluhtadel toitainete sidumise majanduslik analüüs – märgala taastamise projekt Slovaki Vabariigis

Morava jõgi on Doonau üks tähtsamatest lisajõgedest, pikkusega 328 km. Ta voolab läbi Austria (parem kallas) ja Slovakkia (vasak kallas). Riigid olid 'raudse eesriidega' eraldatud ja intensiivne maakasutus kallastel mõnevõrra takistatud. Hoolimata sellest, algselt 160 km² pindalaga jõeluht Slovakkia poolel on säilinud umbes 25% ulatuses. Enamik sellest on põllumajanduslikult kasutatav.

Ajalooliste kaartide uurimine GIS-analüüsi abil näitas, et kasutatava maa pindala oli jõeluhalt kahekordistunud aastatel 1920 – 1999. Pool-loodusliku luhamaa pindala oli vähenenud 50%. Flora ja fauna muutused olid selgesti märgatavad, oletati ka toitainete vähenemise muutusi jõeluhtadel (Morava jõe suurvee poolt 'väetatud' heina niitmine ja äravedu).

2. seminaril J.Sefferi ettekandes märgiti, et luha traditsioonilisel majandamisel²⁶ viiakse luhalt koristatud heintega ära 434 tonni lämmastikku aastas. See on ekvivalentne 216 000 inimese aastase lämmastikueritamisega. Looduslike toitainete eraldamine luhalt vastab rahaliselt 216 000 elanikuga linna reoveepuhasti aastase käiguhoidmise maksumusele. See on umbes 700 000 eurot aastas. Sarnase veepuhastusseadme enda maksumus on umbes 7 miljonit eurot. Need järeldused annavad võimsa majandusliku argumendi jõeluhtade taastamiseks 140 ha ulatuses. Kumulatiivne hinna analüüs näitab tasuvust 3-6 aasta jooksul, sõltumata sellest, kui optimistlikku või pessimistlikku mudelit kasutati. Kogu nõutava investeeringu maksumus on kaugelt madalam kui tavapärase veekäitlemise kulud.

Lisaks võimaldab Morava luhtade taastamine oluliselt loodusliku mitmekesisuse säilimist (elupaikade tekkimine ja nende liikide arvukuse tõus, milliste olukord on kogu Euroopas halvenenud seoses luhtade muutumisega intensiivse karjatamisega maaks või põllumaaks), veevarude säilitamist (loodusliku veerežiimi taastamine) ja turismi arendamist (märgalade atraktiivsus matkamiseks, jne.). Morava luhtade hein turustatakse Austrias, kus nõudmine ökoloogilise loomasööda järele on suurem kui kodumaine toodang seda rahuldada suudab.

Allikas: 2. seminari Toimetised, J. Sefferi ettekanne.

5.3. Raamdirektiivi 3. võtmeülesanne 'Koostada valglate veemajanduskavad' ja vajalike meetmete programmid

Raamdirektiivi põhinõuded

- Koostada veemajanduskava keskkonnanäesmärkide saavutamiseks iga vesikonna jaoks meetmekava, milles sisalduvad kohustuslikud 'põhilised' meetmed (vastavalt 11.artiklile) ja vabatahtlikud 'lisameetmed' (sisalduvad VI lisa B osas 'Programmi lülitatavate meetmete nimekirj').
- Meetmekava kuulub revideerimisele 2015.aasta lõpul ja edaspidi iga 6 aasta järel.
- Välja töötada vesikonna veemajanduskava iga vesikonna kohta. Plaan peab sisaldama detailset, lisa VII ('Vesikonna veemajanduskava') nõutud infot (koos lisadena esitatud alam- või osavalglate üksikasjalisemate majanduskavadega).

²⁶ See seisneb heinasaagi koristamises suvel ja sellele järgnevat karjatamist ilma kunstväetisi kasutamata.

- Vesikonna veemajanduskavad peavad olema publitseeritud hiljemalt 2009. aasta lõpuks, uuesti läbi vaadatud 2015.aastal ja redigeeritud iga 6 aasta järel.
- [Raamdirektiivi 13.artikkel 'Vesikonna majandamiskava', samuti Raamdirektiivi 11.artikkel 'Meetmete programm'. Vaata samuti Raamdirektiivi lisa IV 'Programmi lülitatavate meetmete nimekiri' ja lisa VII 'Vesikonna majandamiskava']

Suund elluviimisele – valitud küsimusi valglate juhtidele

- Milliseid tegevusi tuleks alustada otsekohe, olemasolevate teadmiste ja oskusteave alusel?
- Kas kõik olulised olemasolevad protsessid, programmid, plaanid ja struktuurid on kindlaks tehtud? Kuidas on need parimal viisil Raamdirektiivi nõuete täitmisel rakendatud? Näiteks, milliseid võimalusi pakuvad olemasolevad veekaitsemeetmed selleks, et saavutada kõikide veekogude 'hea seisund' ?
- Kas koostöö huvigruppide ja laiema publiku vahel on spetsialistide ja rahade paigutamise seisukohalt hästi planeeritud, et tagada nende efektiivne osalemine vesikonna veemajanduskava ja meetmekava koostamisel?
- Kas iga veemajandusprobleemi alternatiivseid meetmeid on süstemaatiliselt hinnatud ja kaalutud, arvesse võttes nende tehnilist teostatavust, maksumust ja efektiivsust ning võimalikke mõjusid teistele elualadele?
- Kas kohustused ja vastutus meetmete elluviimisel ja kehtestamisel (vajadusel!) on selgesti määratud ja asjaosalistele edasi antud?
- Kas vesikonna veemajanduskava piiridest väljapoole ulatuvad probleemid (näiteks põllumajanduspoliitika, kliimamuutused) on kindlaks määratud ja nendest asjaomaseid instantsse teavitatud?
- Kas meetmekavas ja vesikonna veemajanduskavas on arvesse võetud määramatusi, mis on põhjustatud pikaajalistest mõjuritest, nagu näiteks kliimamuutused?
- Milliseid ehitusvõimsusi on vaja selleks, et planeerijad ja juhid saaksid jääda realiseerimisprotsessis nüüdistasemele, rakendades 'hea tava' põhimõtteid ja elemente?

Seminar "omandatud kogemused"

1. Meetmekava koostamine:

- Parem on alustada varakult, tuginedes juba olemasolevatele saavutustele, püüdes jälgida 'hea tava', et garanteerida Raamdirektiivi lõpptähtaegadega toimetulek, mis tähendab vee 'hea seisundi' saavutamist.
- Vaja on varakult demonstreerida hea planeeringu mõningaid positiivseid tulemusi ('kerged võidud') ja kasvõi seeläbi võita huvigruppide usaldus.
- Kui rida võimalikke investeeringuid on tehtud ja tulemused süstemaatiliselt läbi analüüsitud, on väga tähtis kokku leppida edasise jätkamise osas: mida lülitada vesikonna veemajanduskavasse ja mida võib käsile võtta mingi muu tegevusala raames.
- Meetmekavas ja vesikonna veemajanduskavades peavad olema süstemaatiliselt kajastatud põhjavee, pinnavee, rannikuvete ja märgalade probleemid.
- Kui praktilistel kaalutlustel koostatakse meetmekavasid osavalglate jaoks, peavad meetmed olema oma ulatuselt ja tähtaegade poolest kooskõlastatud kogu vesikonna meetmekavaga.

- Tulevikus ja kaugemas perspektiivis rakendatavad meetmed tuleb kindlaks määrata ja teha selge vahe koheselt rakendamist nõudvate meetmetega. Selline eristamine aitab leida prioriteetidid ressursside jaotamisel ja vastutuse delegeerimisel.
- Silmas pidades märgalade majanduslikke ja ökoloogilisi väärtusi ning nende osa meie elukvaliteedi kujundamisel üldse, peab märgaladega tegelemine olema üheks Raamdirektiivi eesmärgiks. Meetmekava koostamisel (vt. boks 5.3.2) ei tohi unustada märgalade säilitamist ja taastamist.
- Meetmekava koostamise kõige varasematel etappidel tuleb ära kasutada huvirühmade unikaalsed teadmised ja perspektiivitunne. Samal ajal on soovitatav teha ka sotsiaal-majanduslike mõjude analüüs ja meetmete vastuvõetavuse hindamine.
- Kõige tõhusamate meetmete kindlakstegemisel (näiteks analüüsides planeeritud meetmete rakendamise mõju veekvaliteedile) hinnata nii sotsiaal-majanduslikke kui keskkonna parameetreid, (kasutades näiteks analüüsil mitut erinevat kriteeriumi).
- Meetmekava tuleb ühildada teiste vee- ja maakasutuse planeerimise protsessidega ja rahastamismehhanismidega. Koordineerimise abil võib saavutada suure rahalise kokkuhoiu ja tõsta Raamdirektiivi rakendamise efektiivsust.

2. Vesikonna veemajanduskavade ettevalmistamine ja publitseerimine

- Raamdirektiivi raames nõutud vesikonna veemajanduskavad on oma olemuselt strateegilised dokumendid, kuid nad on suunatud kohesele aktiivsele tegevusele ja keskkonna 'hea seisundi' saavutamisele.

Väga oluline on rõhutada 'planeerimise' ja tegeliku 'majandamise' vahet kogu protsessi vältel: riulile tolmu koguma jäetud kavadest on vähe kasu.

Euroopa paljudes osades ei ole vesikonnapõhine planeerimine mingi uudis. Nagu juba 'võtmeülesannetes' rõhutatud, saavad tihedat koostööd tegevad struktuurid edukalt täita Raamdirektiivi ülesandeid. Näiteid mõningate initsiatiivide kohta on esitatud lisas II.4.

Vesikonna veemajanduskava on aluseks tegevusvaldkondade (näiteks vastastikused lepped põllumajanduses²⁷) ja ametkondade tegevuse seostamisel (näiteks, eesmärkide saavutamiseks vajalike infrastruktuuride rajamise projektide rahastamis- prioriteetide määramine).

Vesikonna veemajanduskavad võivad viidata vajadusele teha muudatusi eri valdkondade tegevustes. Oluline on ära tunda, kas selliste tegevuste muutused on tehtavad riiklikul või EL tasandil ja asetsevad sel juhul vesikonna juhtinstitutsioonide võimupiiridest väljaspool.

Olemasolevaid rahastamise mehhanisme (põllumajanduse- keskkonnafondid, ISPA, Phare, Leader+) tuleb vesikonna veemajanduskavade elluviimisel kasutada igal pool, kus vähegi võimalik. Eriti tähtis on see Kesk- ja Ida-Euroopa kandidaatriikides, kus Vee raamdirektiivi võib kasutada nappide ressursside ratsionaalseks ja efektiivseks paigutamiseks.

Kindlasti on vaja kasutada veemajanduskavasid vee säästliku majandamise selliste võimaluste soodustamiseks, mis on osa tegevusvaldkondadest (näiteks vastastikused lepped põllumajanduses) või ametkondade tegevusest (näiteks Raamdirektiivi eesmärkide täitmisele kaasa aitavate tegevuste rahastamine).

²⁷ Vaata boksist 5.3.1 rohkem infot kokkulepete kohta

Boks 5.3.1

Põllumajanduse integreerimise meetmed ja säästlik veemajandus

Seminaril 'Vesi ja põllumajandus' tõdeti, et pinna- ja põhjaveele põllumajanduse kahjuliku mõju minimeerimiseks on võimalik kasutusele võtta palju meetmeid riiklikul, piirkondlikul või valgla tasemel. Teadvustati samuti, et kõige tähtsam samm- ühtse põllumajanduspoliitika (CAP) elluviimine - eesmärgiga eelistada säästliku maaelu toetamist tootmise subsideerimisele – tuleb realiseerida kogu EL tasemel. Mõnede põllumajandussaaduste tarbimine on väga tugevasti turust mõjustatud ja seega väljaspool CAP võimupiire. Intensiivse põllumajanduse toetamiseks on fondid, mida saab kasutada näiteks vee infrastruktuuride ja irrigatsioonirajatiste loomiseks.

Seadusandlikud, institutsionaalsed ja administratiivsed instrumendid

EL seadusandluse järgi määratud piirangualad, näiteks 'Keskkonnatundlikud alad', Natura 2000 alad.

EL uue Keskkonnaobjektide hindamisstrateegia direktiivi (2001/42/EC) rakendamine

Direktiiv sätestab raamistiku terve rea elualade, sealhulgas veemajanduse plaanide ettevalmistamise hindamiseks minimaalselgi tasemel.

Riiklike ja kohaliku tähtsusega kaitsealade määramine :

joogiveeallikate kaitse

maastike, elupaikade või liikide kaitse.

'Head põllumajandustava' toetavate koodeksite rakendamine, nagu seda on näiteks Nitraadidirektiiv põldudele antava väetisekoguse vähendamiseks.

Taludest pärinevate taimetoitainete ohjamise kavad, kas või talu 'vee auditeerimise' koostisosana, mis aitavad kaasa keskkonnaeesmärkide saavutamisele ning vähendavad talude kulutusi 'keemiale', näiteks väetistele.

Vastastikuste ristkõkkulepete sõlmimine, nagu neid soovib 'Agenda 2000' EL Ühise põllumajanduspoliitika uuendamise käigus, mis võimaldab liikmesriikidel siduda keskkonnanõuanded selle poliitika maksude ja toetustega . Neid saab kasutada 'hea seisundi' saavutamisele kaasaaitavate keskkonnastandardite järgimise tagamiseks.

Agenda 2000 sisaldab Maaelu arendamise reguleerimise (RDR- Rural Development Regulation) dokumendi, milles kinnitati, et maapiirkondade arengu toetamisel tuleb anda "juhtiv osa põllumajanduslikus keskkonnakaitse rakendatavatele vahenditele, toetades ja arvestades nii ühiskonna suuremat nõudlikkust keskkonna suhtes". Ajavahemikus 2000 – 2006 eraldatakse maaelu arengu reguleerimiseks umbes 10% kogu EL Ühise põllumajanduspoliitika kulutustest. Tagasihoidlik on liikmesriikide osa selle valiku tegemisel, milliseid maaelu arengu meetmeid nad soovivad rakendada. Kuna mõningad nendest meetmetest on väga sobivad ka Raamdirektiivi elluviimiseks, sõltub nende tegelik kasutamine suuresti otsuselangetajate poliitilisest tahtest ja teadlikkusest.

Dokument asetab talupidajate sissetulekute võimaluste mitmekesistamisel rõhu sotsiaal-majanduslikule aspektile, mis tähendab maaelu stabiilsuse tõstmist. Liikmesriike tuleb julgustada kasutama kõiki võimalusi, et maksimeerida keskkonnavalaste ja sotsiaal-majanduslike aspektide sünergeetilist seost.

Leader+ ja Interreg-i initsiatiivide kasutamine struktuurifondides. Leader+ eesmärk on julgustada innovaatilisi tegevusi maaelu säästlikuks arendamiseks, kaasa arvatud looduse ja kultuuripärandi säilitamisega seotud tegevused. Fondi raames on võimalik kasutada kokku 2,2 miljardit Eurot 6 aasta jooksul. Interreg (valitsuste vaheline tegevus) toetab piiriüleseid, riikide ja

regioonide vahelisi säästlikule arengule suunatud koostöövorme. Eelarve on 5 miljardit Eurot ajavahemikus 2000 – 2006.a.

Vabatahtlikud kokkulepped

Vabatahtlikud kokkulepped aitavad hea tava rakendamisel põllumajanduses vähendada pinnase erosiooni, biotsiidide ja väetiste äravoolu ning vältida maastikuelementide muutumist, mis kujutavad endast tähtsaid tegureid vee kvaliteedi ja kvantiteedi reguleerimisel (näiteks väikesed sood, ojad ja tiigid). Edu saavutamiseks peavad need kokkulepped olema koostatud talunike osavõtul ja seejuures peab olema kindel, et nende sisu on õigesti mõistetav nii talumeestele kui ka talumeeste ühendustele ja neid toetatakse vabatahtlikult (vt. boks 5.3.3 , Alam-Saksoonia näide Saksamaalt)

Vabatahtlikud lepingud on edukamad, kui nad sisaldavad selgeid sotsiaalmajanduslikke hüvesid , mida pakub keskkonnaseadusandlusest kinnipidamine kõikidele asjaosalistele (vt. boksid 5.3.3 ja 5.3.5).

Veelgi enam, seadusandjad, tarbijad, kaupmehed ja valitsusvälised organisatsioonid kujutavad endast lihtsalt liikumapanevat jõudu heade tavade ja kokkulepete ellurakendamise edukuse suunas. Selle eelduseks on informeerimine, õpetamine, teadlikkuse tõstmine – sedavõrd, kui see on nendega seotud. Teadlikkuse tõstmine on prioriteetne küsimus. Näiteks Inglismaal, Šotimaa looduslike jõgede projekt

(vt. <http://www.wwf-uk.org/rivers/page1.htm>) ja Läänekrähvkondade jõgede trusti projekt

(vt. <http://www.wrt.org.uk>) on saavutanud suurt edu, kui on talunikele piisavalt demonstreerinud, kuidas pestitsiidide ja väetiste kasutamise vähendamine aitab neil kulutusi vähendada ja vee-ökosüsteeme puhtana hoida.

Majanduslikud või rahalised instrumendid

Vee hind, mis kajastab tegelikke kulutusi põllumajanduse veega varustamiseks, võib tõusta koos efektiivsema, vähem reostust tekitava tehnoloogia kasutuselevõtmisega. Seejuures väheneb vee reostumine, samuti üldine koormus veeressurssidele.

Toetused, ergutamaks ökoloogiliste põllumajandustehnoloogiate rakendamist EL tasemel kindlaksmääratud piirkondades, näiteks Natura 2000 aladel (vt. allpool).

Finantsvahendid ökoloogiliste, vähese keskkonnamõjuga põllumajandustehnoloogiate kasutamise ergutamiseks laialdasemalt kui seni – näiteks Saksamaa ja Inglismaa valitsused on hiljuti rõhutanud EL Ühise põllumajanduspoliitika fondide suunamise vajadust maapiirkondade säästliku arengu toetamiseks.

1.seminaril esitatud A.Garrido ettekandes käsitleti majanduslike ergutusvahendite valikut veeressursside majandamisel niisutusele baseerivas põllumajanduses lõunapoolsetes EL liikmesriikides. Analüüsiti nelja erinevat majandusabinõude kategooriat :

Hinnapoliitika (väga vähe näiteid erinevatest piirkondadest)

Veekaubandus (niisutusvee kasutamise õiguste andmine)

Finantssüstid efektiivsemate tehnoloogiate rakendamiseks ja infrastruktuuride loomiseks (arvatakse olevat kõige enam toetust leidnud meetod)

Jõuti järeldusele, et mitmesuguste erinevate meetodite rakendamine on mitte ainult soovitatav, vaid tõstab ka iga üksiku meetodi efektiivsust.

Boks 5.3.2

Märgala taastamine, tervendamine või loomine

Märgala taastamine tähendab märgala pindala taastamist, kui see on vähenenud kuivendamise või täissettimise tõttu. Selleks, et märgalade taastamise projektid oleksid tõeliselt väärtuslikud vesikonna veemajanduse korraldamiseks, on oluline, et keskendutaks ökoloogilisele taastamisele (valgla edasisele looduslikule toimimisele), mis on rohkem kui lihtsalt esialgse pindala taastamine.

Tervendamine seisneb inimtegevuse tagajärjel halvenenud märgala toimimise parendamist (näiteks, toitainete sisalduse vähendamist eutrofeerumise korral).

Mõnedel juhtudel, kui näiteks soovitakse reovee 'rohelist' puhastamist, siis rajatakse tehismärgalad täiesti kuivades piirkondades (vähemalt ajaloolises mõttes). Märgalade taastamise näiteid võib lugeda veebilehekülgedelt:

<http://www.panda.org/europe/freshwater/initiatives.html>

ja Jõgede Taastamise Euroopa Keskuse leheküljelt:

<http://www.ecrr.org/>

Baden-Württembergi Liidumaa Reini Kompleksprogramm (IRP) toetab 1998.aastal Rahvusvahelises Reini komisjonis vastu võetud 'üleujutuste vastu võitlemise kava'. 19. ja 20.sajandil ellu viidud Reini jõe reguleerimise projektid viisid selleni, et kadus 90% jõeluhtadest Badeni ja Karlsruhe vahel (Sveitsi, Saksamaa ja Prantsusmaa piiril). See põhjustas kiireid ja kõrge veetasemega üleujutusi Reini orgudes ja oluliselt tõusis Baden Württembergi Liidumaa 95 linna ja omavalitsuse üleujutuste oht. Arvutustega leiti, et üleujutustest põhjustatud kahju selles piirkonnas ulatub 12 miljardi saksa margani. Koos luhtade kadumisega vaesustus ka looduse mitmekesisus. Reini programmi eesmärgiks on üleujutustega võitlemiseks luua vett koguvad piirkonnad (kujundatud nii ökoloogiliselt kui võimalik) ning taastada jõeluhad ja märgalad, ühendades selliselt mitu kõrge ökoloogilise väärtusega ala. Taastamisprojektidel on palju häid külg. Nende realiseerimisel väheneb risk elule ja varandustele (kaasa arvatud tulevaste üleujutuste poolt tekitatavad tõenäosed kahjud) ning säilivad luhtadel olevad elupaigad koos looma- ja linnuliikidega.

Allikas: 2.seminari Toimetised, E.Rosporti ettekanne

Boks 5.3.3

Vabatahtlikud veekaitsealased kokkulepped Weser-Ems, Alam-Saksoonia, Saksamaa

1 .seminaril esitasid ühe juhtumianalüüsi kolm autorit: Klaus Lanz, , Heinrich Seul ja Gerd Peek (ökotalunik, Weser-Ems). Kirde- Saksamaa ühes maapiirkonnas, mis kuulub maailma kõige intensiivsema lihatootmisega alade hulka, toimub ulatuslik põllumajandusest põhjustatud toitainete väljakanne joogivee saamiseks kasutatavasse põhjavette, millega kaasneb vee nitraadisalduse tõus. Kuna maa äraostmine ei olnud teostatav maa säästlikuma kasutamise võimalusena, siis sõlmis veekompanii talunikega vabatahtlikud kokkulepped, mis sisaldasid:

talude söödakasutuse praktika parandamist

järk-järgulist üleminekut ökoloogiliselt puhtale toodangule

turgude leidmist uutele ökoloogilistele põllumajandussaadustele.

Põhjaveeseire tulemused ökoloogiliselt puhta tootmise katsepiirkondades näitasid, et nitraatiooni tase, mis 1993. aastal oli 125 mg/l, langes 1997. aastaks suuruseni 18 mg/l. Katsepiirkond on praeguseks saanud üheks osaks 100 ha suuruselt sertifitseeritud puhta toodanguga talust. Algul

kasutati ökoloogiliselt puhta toodangu saamiseks ainult seda osa talust, mis asetses veeallika läheduses. Tänu majanduslikule edule laiendati puhast tootmist kogu talu ulatuses. Talunik Gerd Peek kinnitas seda, kui palju on olnud kasu järk-järgulisel üleminekul puhtale toodangule kindlustundest, mida pakkus lepinguga ühinemine. G. Peek kinnitas ka kui tähtis oli professionaalse kaubanduse toetus, mida talle osutati projekti realiseerimise käigus. See võimaldas tal otsuste vastuvõtmist kindlate majandusprognoside põhjal.

5.4. Veeraamdirektiivi 4. võtmeülesanne 'Vajaliku seirevõrgu loomine ja töös hoidmine'

Raamdirektiivi põhinõudmised³⁰

- Koostada seireprogrammid ja rajada tehnilised seirevõrgud, mis on vajalikud järjepideva ja võrreldava teabe saamiseks vee seisundi kohta igas vesikonnas.
- Kõikide veekogude, nii pinna- põhja kui rannikuvee seire on kohustuslik.
- Seire sisaldab 'järelvalveseire', 'operatiivseire' ja 'uurimusliku seire' komponente.
- Kaitsealadel rakendada lisaseiret.

[Raamdirektiivi 8.artikkel 'Pinnavete, põhjavete ja kaitsealade seisundi seire'. Vaata samuti raamdirektiivi lisa V (käsitleb veekogude seisundit, seiret jne.)]

Raamdirektiivi lõplik tähtaeg kokkulepete sõlmimiseks 'minimaalsetele nõuetele vastava seireprogrammi' osas on aasta 2006, kuigi see ei vasta 'heale tavale', mille järgi peaks asjaga alustama nii kiiresti kui võimalik.

Suund elluviimisele - valitud küsimused valgla juhtidele³⁰

- Kas olemasolev seirevõrk on Raamdirektiivi 8.artikli 'Pinnavete, põhjavete ja kaitsealade seisundi määramise' nõuetele vastav? Kui tõhus on kogu vesikonna praegune seirevõrk?
- Kas osavalgla seire on piisav?
- Kas märgalade ja põhjavee seire on piisav? Kas see on lülitatud üldisesse seirekavasse?
- Kas põllumajandusreostuse, eriti hajureostuse seire on piisav, kas see on lülitatud üldisesse seireprogrammi?
- Kas erinevaid seireandmeid koordineeritakse? Kuidas neid andmeid paremini kasutada? Milliseid muudatusi oleks vaja ette võtta?
- Kas seireandmed (parameetrid, standardid, kriteeriumid) on võrreldavad (ühe maa osavalglate vahel, rahvusvahelises ulatuses)?
- Kas olete püüdnud kasutada seireandmeid reostuse põhjuse määramisel ja hinnanud nende põhjuste poolt tekitatud mõjude kvaliteeti ja kvantiteeti?
- Kas seiresüsteem toimib kui õigeaegne või varajane hoiatusmehhanism, mis jälgib vee kvaliteedi ja kvantiteedi muutusi (kas mingi probleem on tõstatatud õigeaegselt

³⁰ Mis puutub teistesse 'võtmeülesannetesse', siis veeseminariid ei adresseerinud kõiki oma suuniseid seirele. Allpool käsitletud materjalides koondub põhitähelepanu seirele, kuna see on seotud vee, põllumajanduse ja märgalade osaga valgla majandamisel.

selleks, et leida talle lahendus enne keskkonna- või sotsiaalmajanduslike kahjude tekkimist)?

- Kas seire jaoks on eraldatud piisavalt palju (rahalisi) vahendeid?
- Milliseid vahendeid on vaja rakendada selleks, et vesikonna seire areneks koos tehnoloogiliste muutuste ja 'hea tava' põhimõtetega ?

Seminar ' omandatud kogemused '

Luuu järjepidev ja võrreldav seiresüsteem igas vesikonnas vee ning märgalade seisundi kohta teabe saamiseks.

Tõhus seire on 'hea tava' oluline komponent vesikonna veemajanduskava koostamisel ja keskne mõõtmisandmetega varustav tegevus Raamdirektiivi elluviimisel:

- Seirevõrgu rajamine peab algama raamdirektiivi elluviimise kõige esimesel etapil (olemasoleva võrgu hindamine kaasa arvatud).
- Märgalade seire andmed on väga erinevad kogu Euroopas; mõnes riigis ei olegi seireandmeid või on seire täiesti koordineerimata. Eelmainitud puuduste kõrvaldamiseks tuleb koheselt abinõud tarvitusele võtta.
- Teha kindlaks, millist tüüpi seiret ja mis tasemel tuleks teha, et saada ülevaadet selle kohta, kuidas muutuvad keskkonnale langevad koormused ja mõjud, mis omakorda peegeldab nihkeid mõjude tekkepõhjustes.
- Olemasolevaid andmeid – neid valdavad valitsused ja muud asutused (näiteks veevärgid, keskkonnaagentuurid, keskkonnakaitsealased valitsusvälised organisatsioonid – tuleb koguda ja kasutada nii palju kui võimalik. 'Kõrvaleläinud' andmete kättesaamine ja nende kasutamine on väga vajalikud vesikonna veemajanduskava koostamise aluseks oleva andmebaasi loomisel.

Lõppjärelused

'Veeseminaride sari' kinnitas laiaulatuslikku huvi ja kohusetunnet Vee raamdirektiivi ellurakendamise suhtes Euroopa veekogukondade kõikidel tasemetel. Tunnistati, et selles sisaldub oluline väljakutse, kui arvestada valgla kompleksse veemajanduse organiseerimise ja direktiivides püstitatud keskkonnaeesmärkide saavutamise keerukust.

Mida on õpitud reaalsete juhtumite analüüse sisaldavate ettekannetest, väitlustest ja teistest vastastikmõjudest, selgub alljärgnevalt:

- Komplekssus, mastaapsus, ajalised raamid, avalikkuse osalemine ja suutlikkus on põhilised üldprintsiibid tõhusalt toimiva valgla veemajanduskava koostamisel. Loetletud printsiipe tuleb süstemaatiliselt arvesse võtta veemajanduskavade kinnitamise ja elluviimise igal juhtumistasemel.
- Printsiipide olemasolu ja erakordselt suur tähtsus pole ainult teoreetilist laadi – neid on demonstreeritud elulistes olukordades ja nad on saanud üksmeelse heakskiidu rohkearvulistelt ekspertidelt ja asjahuvulistelt, kes olid kokku kutsutud veeseminaride sarjas osalema.
- Teatud kahtlusemoment siiski jääb, nimelt kooskõla puudumine Raamdirektiivi elluviimise miinimumtähtaegade ja 'hea tava' põhimõtete vahel. Valgla

komplekssete veemajanduskavade koostamisel tuleb neid põhimõtteid jälgida. Viimaste abil loodetakse jõuda raamdirektiivi keskkonnanäesmärkideni. Selles dokumendis on tehtud esimene katse valgustada mõningaid võtmealasid, kus see probleem vajab erilist tähelepanu.

- Selles dokumendis sisalduvaid leidusid tuleb edasi arendada, et koostada 'veeseminaride' tööd ja 'omandatud kogemusi' kokkuvõttev publikatsioon. See on eriti tähtis liikmesriikide ja Euroopa komisjoni ühistööna koostatud ellurakendamise üldstrateegia (ÜS) , ning teiste, ÜS tööühikute jaoks koostatavate juhendite jaoks. Samuti aitavad oluliselt kaasa ellurakendamise strateegiad ja juhendid, mis on koostatud üksikute riikide huvirühmade või valitsusväliste organisatsioonide poolt.

Raamdirektiivi ellurakendamine jääb alatiseks keeruliseks ja kompleksseks ülesandeks. Paljud seni erinevatel tasemetel käivitunud algatused on terve Euroopa veemajanduse jaoks küllaltki paljulubavad.

Lisa I - Raamdirektiivi lisades sisalduvad suunised

Vee raamdirektiivil on 11 lisa, milles on esitatud palju detailsemalt sammud, mis on vajalikud igas direktiivi artiklis esitatud nõutavate tingimuste täitmiseks. Kohati on lisad keerulised ja ülimalt erialased, arvukate ristviidetega erinevatele artiklitele ja teistele asjakohastele seadustele. Kuna Raamdirektiivi ellurakendamine sõltub otsustavalt nende lisade täielikust arusaadavusest, võib mitte-ekspertidest huvilistel seetõttu tekkida kasutamisel raskusi. Loodetavasti on järgnev kokkuvõte neile väärtuslikuks abimaterjaliks.

Lisa I Pädevate ametkondade nimekirja koostamiseks vajalik info. Määratakse kindlaks teave, mis on vajalik selleks, et liikmesriigid saaksid iga vesikonna haldamiseks luua pädevad ametkonnad. Eriliselt on siinkohal rõhutatud, et andmed vesikonna piiride ja peamiste jõgede kohta tuleks esitada GIS-i abil.

Lisa II (koos lisaga V – vt. allpool) esitatakse Raamdirektiivi tehniline ja teaduslik alus.

Pinnaveekogude kohta nõutakse II lisa järgi:

- Kõigi pinnaveekogude jagamist ühte järgnevatest kategooriatest : (a) jõed, (b) järved, (c) siirdeveed, (d) rannikuveed, (e) tehisveekogud, (f) tugevasti muudetud veekogud.
- Veekogude tüpiseerimine allpool toodud kategooriatesse, kasutada kahte erinevat tüüpi määramise süsteemi. Need on toodud lisas II.
- Igale veekogu tüübile "tüübiomaste võrdlustingimuste väljatöötamist". Ootuspäraste loodetavate tingimuste kirjeldamiseks kasutatakse hüdroloogilisi, füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi tunnuseid, saavutamaks vastavale veekogu tüübile 'hea ökoloogiline seisund' (nagu määratletud lisas V). Põhimõtteliselt tähendab see teaduses kasutatavate mõistete abil selle kirjeldamist, milline näeks veekogu välja 'looduslikult', ilma inim mõjudeta.
- Oluliste inim mõjude väljaselgitamist igas vesikonnas, kaasa arvatud :
 - (a) asulad, tööstuslikud ja põllumajanduslikud punktreostuse allikad – neist tulevate reoainete loetelu on toodud lisas VIII;
 - (b) asulate, tööstusettevõtete, põllumajanduse jt. veetarbijate veevõtukooste hindamine;
 - (c) vee äravoolu reguleerimised, kaasa arvatud ülekanded (pumpamised) ja kõrvalejuhtimised (ümbersuunamised);
 - (d) veekogude morfoloogilised muutused. Kirjeldama peab ka maakasutuse iseloomu.
- Kindlaks tuleb teha pinnaveekogude tundlikkus eelpool kirjeldatud mõjurite suhtes. Anda usutatav prognoos selle kohta, et tugeva inim mõju tõttu veekogu ei vasta 2015.aastal 'hea ökoloogilise seisundi' nõuetele.

Põhjaveekihtidele on lisas II esitatud järgnevad nõuded:

- Kõikide põhjaveekihtide esialgne iseloomustus, selleks et "hinnata nende kasutamise ulatust ja kvaliteedimuutusi, millega võib kaasneda oht, et pole võimalik saavutada igale põhjaveekogumile määratud eesmäärke ". (Lisas II on ära toodud sellise 'esialgse iseloomustuse' põhielemendid).
- Nende põhjaveekogumite põhjalikum iseloomustus, millised määratleti 'riskirühma kuuluvaiks'. Iseloomustusele tuginedes saab paremini ka meetmete kava koostada.
- Ülevaade inimtegevuse mõjust, kuid ainult neile põhjaveekogumitele, mis asuvad liikmesriikide piirialadel või on arvatud riskirühma. Neil juhtudel tuleb vajaduse korral

anda ka veevõtu ja ärajuhtimise punktide asukohad (koos ammutatud vee koguste ja kvaliteedinäitajatega). Samuti tuleb anda teavet maakasutuse kohta põhjavee toitealal. Veel on vajalik info reostuse sissevoolu ja voolumuutuste kohta, nagu seda on vee teisalejuhtimised, paisutused ja kuivendussüsteemide ehitus..

[Märkus: Käesoleva lisa põhiprintsiibid ja praktilised kasutusjuhendid töötatakse välja Raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia koostamisel osalevates töörühmades: 'Inimmõjude ja -koormuste analüüs'; 'Võrdlustingimused siseveekogudele'; 'Siirde- ja rannikuvete tüpologia'; 'Geoinfosüsteemid (GIS)'; 'Interkalibreerimine' ja 'Põhjavee klassifitseerimise ja hindamise viisid'.]

Lisa III Majanduslik analüüs. Kehtestatakse eeltingimused, et 5. artiklis nõutavad majandusanalüüsid "peavad sisaldama vajaliku detailsusega teavet": (a) veeteenuste majandusliku omatasuvuse printsiibi rakendamise kohta käsitletavas vesikonnas (veetarbimise pikaajalisi muutusi ja nende prognoose arvesse võttes) ja (b) otsuse langetamist vee kasutamist reguleerivate kuluefektiivsete meetmete kohta ja nende lülitamist vesikonna raamdirektiivi meetmete programmi).

[Märkus: Käesoleva lisa kasutamish juhendid ja üldprintsiibid töötati välja Raamdirektiivi elluviimise üldstrateegia töörühmas 'Majandusanalüüs'.]

Lisa IV Kaitstavad alad. Nimekiri sisaldab viit eri tüüpi kaitsealasid, milliste kirjeldus on toodud 6.artiklis. Liikmesriikidelt on nõutud ka kõikide kaitsealade asukohtade kaarte ja riiklikku või kohalikku seadusandlikku akti, mille alusel kaitsealad moodustati.

Lisa V (pealkirjata) on pikk ja keeruline. Põhiliselt sisaldab ta kriteeriume **pinnaveekogude 'ökoloogilise seisundi'** ja **põhjavee 'kvantitatiivse seisundi'** määramiseks koos nõutavate **seireprogrammide ja aruandlusprotseduuride** kirjeldamisega.

Pinnaveekogude kohta sisaldab lisa V:

- Nende parameetrite, mõistemäärangute ja standardite teadusliku kirjelduse ja tehnilised hindamisjuhised, milliseid kasutatakse lisa II järgi määratud veekogude iga klassi ökoloogilise seisundi hindamisel ('väga hea', 'hea' või 'keskmine' sisaldab ka ökoloogilise potentsiaali hindamist tehisveekogude või tugevasti muudetud veekogude jaoks).
- '*Jälgimisseire programmi*' koostamispõhimõtted (see programm peab arvesse võtma ka lisa II kirjeldatud inimõju hindamise protseduuri). Käsitletud seireliik moodustab ühe osa vesikonna üldisest seireprogrammist.
- '*Operatiivse seireprogramm*' koostamispõhimõtted:
 - (a) veekogude seisundi hindamiseks, et leida, kui suur on risk mitte küündida raamdirektiivi peaeesmärgi – 'hea seisundi' nõueteeni;
 - (b) meetmete kava tõhususe hindamist sellise veekogu ökoloogilise seisundi parandamise seisukohalt.
- '*Uurimusseire*' kavandamine
- Seiresageduse määramine
- Lisaseire kaitstavatel aladel (nii joogiveevõtu aladel kui ka elupaikade- ja liigikaitsealadel)
- Ökoloogilise seisundi ja seire kohta kogutava teabe esitamise ning aruandluse viisid ja vorm.

Põhjavee kohta sisaldab lisa V:

- 'Hea kvantitatiivse seisundi' mõistemäärangut (põhineb põhjaveetaseme mõõtmisel).
- Põhjaveetaseme seirevõrgu kavandamist.
- 'Hea keemilise seisund' määratlust (põhineb reoainete kontsentratsiooni ja elektrijuhtivuse mõõtmisel)
- Keemilise seisundi määramiseks vajaliku seirevõrgu kavandamist, mis sisaldab nii 'jälgimisseire' kui ka 'operatiivseire' elemente. Jälgimisseiret on vaja teha: (a) Lisas II nõutud mõjurite hindamisprotseduuri toetamiseks; (b) looduslikest protsessidest ja inimese poolt põhjustatud pikaajaliste muutuste hindamiseks. Operatiivseiret on vaja rakendada kõikide põhjaveekogumite keemilise seisundi määramiseks, millistel on risk mitte rahuldada raamdirektiivi püstitatud eesmärgi 'hea seisund' nõudeid.
- Veekvaliteeti ja kvantitatiivseid muutusi jälgiva seire sageduse kindlaksmääramist.
- Seirega kontrollitavate reoainete esinemises toimuvate muutumissuundade kindlaksmääramist.
- Põhjavee seisundi kohta kogutava teabe avalikustamise ja aruandluse viiside ja vormi kirjeldust.

[Märkus: Selle lisa praktilised kasutusjuhendid ja põhiprintsiibid töötatakse välja raamdirektiivi ÜS tööühmades: 'Tugevasti muudetud veekogud'; 'Interkalibreerimine'; 'Seire' ning 'Põhjavee hindamise ja klassifitseerimise viisid']

Lisa VI Nimekiri meetmetest, millised peavad olema lülitatud meetmekavasse. Kehtestatakse nõuded elementidele, millised peavad 11. artikli kohaselt sisalduma meetmete kavas. Viimane peaks saama vesikonna Veemajanduskava elluviimise alusdokumendiks. Selles peavad sisalduma:

- Meetmed, millised 11. artikli kohaselt tulenevad EL direktiividest, mis kehtisid enne Raamdirektiivi ametliku teksti avaldamist bulletinis *Official Journal* 22. detsembril 2000.a. (Näit. Suplusveedirektiiv, Joogiveedirektiiv, Nitraadidirektiiv, Elupaikade direktiiv ja Asulate heitveedirektiiv)
- Mittetäielik nimekiri 'täiendavatest meetmetest', millised käsitlevad muuhulgas seadusandlikke, administratiivseid ja majanduslikke vahendeid emissioonide ja vee ammutamise kontrolliks, samuti ka hea tava koodekseid ning meetmeid virgestusvõimaluste ja märgalade taastamisprotsesside edendamiseks; meetmeid veevarude säästlikumaks ja korduvkasutuseks. Tuleb anda ka viiteid juhtimissüsteemide puudustele.

[Märkus: Põhiprintsiipide ja praktiliste kasutamishendite väljatöötamine selle lisa tarvis toimub raamdirektiivi ÜS tööühmas 'Hea tava valgla veemajanduse planeerimisel']

Lisa VII Valgla veemajanduskava. Esitatakse vesikonna veemajanduskava kohustuslikud koostiselemendid. Need on:

- Vesikonna iseloomulike näitajate üldkirjeldus. (Lisa II ja artikkel 5).
- Kokkuvõtte olulistest survet avaldavatest mõjudest, kaasa arvatud inimtegevuse mõju iga eraldatud valgla kohta.

- Kaitse all olevate territooriumide kindlaksmääramine ja kaardistamine vastavalt 6.artiklile ja 4.lisale.
- Seirevõrgu kaart vastavalt 8. artiklile ja 5. lisale koos iseloomulike seirepunktide ja seireandmete valikuga.
- 4. artikli nõuetele vastav nimekiri kavandatavatest keskkonnaeesmärkidest nii pinnaveekogude, põhjavee kui ka kaitstavate alade kohta (peab sisaldama ka asutuste täpsed andmed, kus kitsendused on kehtestatud või nende edasilükkamist taotletud).
- Veekasutuse majandusanalüüsi kokkuvõtte (nõuded lisa II ja 5.artiklis).
- Kokkuvõtte meetmekavast, mis on 11.artikli kohaselt vastu võetud. Kokkuvõtte peab sisaldama *inter alia*: samme, milliseid kavandatakse veeteenuste isetasuvuse saavutamiseks; vee ammutamise ja paisutamise kontrolli abinõusid; punktreostusallikate heitekontrolli; heitvee põhjavette juhtimise juhtumite korral selle eest vastutavate institutsioonide kindlakstegemist, esimesse ohtlikkusekategoriasse kuuluvate reoainete piiramise või heidete täieliku keelustamise meetmeid; meetmeid avariireostuse juhtumite tarvis; meetmeid nende veekogude olukorra parandamiseks, milliste 'hea seisundi saavutamine' 2015.aastaks on ebatõenäoline.
- Vesikonnasistest detailsemate programmide ja majanduskavade register (näiteks osavalglate või mõne tegevusala kohta koostatud eriprogrammid või majanduskavad).
- Kokkuvõtte avalikkuse teavitamise ja konsulteerimise meetmetest.
- Pädevate ametkondade ja muude kontaktasutuste kohta, kust on võimalik lisateavet saada.

[Märkus: Üldprintsibid ja praktilised juhendmaterjalid töötab selle lisa jaoks välja raamdirektiivi ÜS töörühm 'Hea tava valgla planeerimisel'.]

Ajakohane vesikonna veemajanduskava peab *inter alia* kokku võtma ka kõik muudatused eelmise versiooniga võrreldes, hindama raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks tehtud edusamme ja andma kokkuvõtliku hinnangu ning selgitused meetmete kohta, mis olid varasemas variandis küll kavandatud, kuid jäänud ellu viimata.

Lisa VIII Peamiste reoainete nimekiri sisaldab 12 kategooriat 'peamisi reoaineid', mis vajavad erilist tähelepanu mõjude hindamise protsessis (vt. lisa II).

Lisa IX Emissiooni piirväärtused ja keskkonnakvaliteedi standardid. See lisa toob ära nende EL direktiivide loetelu, millised kehtestavad emissiooni piirväärtused ja keskkonnakvaliteedi standardid Raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks (vt. 16.10 artiklit).

Lisa X Prioriteetsed ained esitab 16.artikli nõuete kohase "prioriteetsete ainete" nimekirja, mille on kinnitanud Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu. See nimekiri sisaldab nii nende prioriteetsete ainete valikut kui ka eriabinõusid nende ainete tekitatud reostuse järjekindlaks vähendamiseks või täielikuks emissiooni lõpetamiseks (sõltuvalt ainest).

Lisa XI sisaldab kahte kaarti: ühel on jõgede ja järvede klassifitseerimise ökoregioonid vastavalt lisale II ja teisel analoogilised ökoregioonid siirde – ja rannikuvete kohta.

Lisa II – Lisanäiteid praktikast

Järgnevad boksid sisaldavad mõningaid 'põhiprintsiipide', 'omandatud kogemuste' ja 'heade tavade' rakendamise näiteid, millised nopiti välja 'veeseminaridel' käsitletute hulgast. Neile on viidatud 5. peatüki tekstis.

Lisa II. 1 Põllumajanduse mõjud Kesk- ja Ida –Euroopas

Viidates 'Doonau komplekssele keskkonnanuurimusele' väitsid 1. seminaril esinejad H. Kieft ja D. Znaor, et põllumajandusest pärineb:

- 50% lämmastikreostusest ja
- 53 % fosforireostusest Doonau vesikonnas.

Lisaks on põllumajandus märkimisväärne osaline ka pestitsiidide, raskmetallide (kaadmium, vask, tsink) ning bakterite ja viiruste levikul.

Teises uurimuses väideti, et ajavahemikus 1989 – 1991 tekkinud biogeenide reostuskoormuse tase peab vähenema 25% võrra, saavutamaks Doonau rahuldavat keskkonnaseisundit. Musta mere eutrofeerumise peatamiseks on vaja reostustaset veelgi alandada. H. Kieft ja D.Znaor osutasid sellele, et majanduslik surve on juba viinudki agrokemikaalide kasutamise vähenemisele Doonau valglas, nii et seda võib juba lugeda keskkonnasäästlikuks. Ametlik poliitika selle regiooni enamikes riikides on siiski suunatud intensiivsele, rohke väetiste ja biotsiidide kasutamisele põllumajandusele.

Allikas: 1.seminari Toimetised , H. Kieft ja D. Znaor

Lisa II. 2 Märjalade inventuur

Andmed Euroopa märjalade kohta on üllatavalt fragmentaarsed. Arvestades märjalade osa vee regulatsioonis ja kõiki muid märjaladest lähtuvaid hüvesid, peaks nende inventuur olema vesikonna veemajanduskavade koostamisel üheks prioriteediks. Globaalseid ega üle-Euroopalisi kooskõlastatud märjalade inventeerimise juhendeid käesoleval ajal ei ole, kuigi Ramsari konventsiooni raames töötava 'MedWet' poolt on koostatud Vahemere äärsete märjalade inventeerimise meetoodika (Euroopa Komisjoni fondide toetusel). Paljud Euroopa riigid on koostanud riiklikul või osavalgla tasemel rakendatava märjalade inventeerimise meetoodika, kuid kõik need erinevad üksteisest väga suuresti. Piiriüleste valglate puhul on vajalik, et kõik asjaosalised liikmesriigid (ja ka mõned mitte-liikmesriigid) kasutaksid ühtset meetoodikat.

Allikas: 2.seminari Toimetised , M.Moseri ettekanne

Lisa II. 3 Põllumajanduspoliitika mudeli kasutamine Hispaanias, *Tablas de Daimieli* märgalade degradeerimise põhjuste uurimisel

Looduslikuna säilinud rahvusvaheliselt tähtsas märgalade kogumis 'Las Tablas de Daimiel' (Hispaania autonoomne piirkond Castilla-La Mancha) majandati nii, et põhjavett võeti suurest põhjaveelademest 'Aquifer 23'. 1987.a. deklareeris Guadiana Valgla Hüdrograafia Konföderatsioon, (mis tegutses sel ajal Hispaania veeseaduse alusel) provisoorselt, et 'Aquifer 23' on üleekspluuteeritud suhkrupeedi- ja maisipõldude intensiivse niisutamise tõttu. Niisutamist toetas EL ühine põllumajanduspoliitika (CAP). Alates 1991. aastast on vee kasutamist piiratud, kuid mitmesugustel põhjustel ei ole soovitud tulemusi saavutatud (ametlikud või ebaseaduslikud puuraugud, talunike vastuseis). Seejärel rakendati CAP raames põllumajanduskeskkonna regulatiivis 2078/92 ette nähtud kompensatsiooniskeemi, pakkudes talunikele subsidiume väiksema veevajadusega kultuuride viljelemiseks.³¹ Kogu skeemi elluviimise maksumust on hinnatud 100 miljonile Eurole.

Pidades silmas väga suuri kompensatsioonisummasid, kasutati keskkonnale avalduvate mõjude (veetarbimise maht) kindlaksmääramiseks mudelanalüüsi. Tehti ka kulutuste analüüs. Arvesse võeti ka tulevase võimaliku põllumajanduspoliitika erinevaid teoreetilisi suundumusi.

Simuleeriti mitmesuguseid põllumajanduse arengu võimalusi (näiteks vastastikuseid kokkuleppeid, vt. boks 5.3.1, pt.5) ja leiti, et on olemas palju odavamaid vett säästvaid arenguteid, tootmise subsideerimisega võrreldes. Status quo saavutamine tähendaks avalike ressursside (maksumaksja raha) teatud kadu. Alternatiivsed stsenaariumid viitasid aga talunike sissetulekute vähenemisele (kuigi muutused erinevates taludes tulid väga erinevad). Kogu see töö näitas selgesti mudelarvutuse kui uurimismeetodi tõhusust veemajanduskava meetmete programmi koostamisel.

Allikas: 1.seminari Toimetised, J.M.Sumpsi ettekanne.

Lisa II. 4 Käigusolevad rahvusvahelised valglate majandamise projektid

'Veeseminaridesarjas' rõhutati, et valglate veemajanduse planeerimine ei ole mingi ennenägematu ettevõtmine. Otse vastupidi, tegutseb palju riiklikke, regionaalseid ja rahvusvahelisi planeerimisasutusi, seda mitte ainult Euroopas, vaid ka kogu maailmas. raamdirektiivi rakendamise ajakava piiresse jäämiseks on väga oluline kõik olemasolevad saavutused ära kasutada. Mõned rahvusvahelised käigus olevad projektid on järgmised:

- Reini , Doonau rahvusvaheliste komisjonide töö (vt. <http://www.icpdr.org> ja <http://www.iks.org/icpr/index.htm>)
- Ülemaailmse paisude/tammide komisjoni tegevuse jätkamine hiljutise aruande põhjal (vt. <http://www.dams.org>)
- 2000.aasta märtsis toimunud Ülemaailmsel Veefoorumil alustatud programmid (vt. <http://www.worldwatercouncil.org/w.n.rbi.progress1.htm>)
- Ramsari konventsiooni juhendid 'Märgalade säilitamise ja nende otstarbeka kasutamise lülitamine valglate kompleksesse veemajanduskavadesse' on saadaval inglise, prantsuse ja hispaania keeles (vt. http://www.ramsar.org/key_guidelines_index.htm)

³¹ Seminari käigus märgiti, et põllumajanduskeskkonna programme tuleks tegelikkuses kasutada palju paremal viisil. Programmid tuleb kavanda sellise põllumajanduspraktika elluviimiseks, mis väärtustaksid muuhulgas ka keskkonakaitset kooskõlas EL keskkonnaseadustega. Daimieli juhtumil see nii ei olnud.

Lisa II. 5 Põhjavee nitraadisisalduse vähendamine

Põhjavee kaitsmise meetmed Steyris, Austrias

Seoses põllumajandusmaa kasutamise muutustega tekkisid Steyri maakonnas Austrias tõsised veeprobleemid. Alates 1980.aastast hakati tavapärase viljakasvatuse asemel kasvatama loomi, eriti sigu. See aga muutus riiklikuks probleemiks, kui 73% Austria põhjaveest klassifitseeriti 'restaureerimist vajavaks' ja 'joogivee saamiseks mitesobivaks'. Ühes Steyri osas loodi 'veekaitsela', kus toimus range kontroll põllumajandusmaa kasutamise üle. Tulemuseks oli põhjavee nitraadisisalduse oluline langus. Koos reguleeriva iseloomuga meetmete kehtestamisega kaitselaal (neid viidi rea aastate vältel läbi 'juveliiri täpsusega') ning 'potentsiaalsete reostajate' teadlikkuse tõstmisega peeti ka väga oluliseks talumeeste vajadust saada oma tööst tulu. Siiski pidid tarbijad osaliselt kinni maksma selle programmi rakendamise kulud. Kulutuste delegeerimist kasutajale (tõstes vee hinda või kaudseid makse) ei saa lugeda kooskõlas olevaks 'saastaja maksab' põhimõttega. Sellise lähenemise piirid vajavad veel uurimist.

Allikas: 1.seminari Toimetised, G.Suette ettekanne.

Lisa II. 6 Ökoloogiline karjakasvatus - valgla majandamise üks võimalustest

Rootsi, Vindeli jõgi

Põhja –Rootsis oli kadunud traditsiooniline karjatamine jõeluhtadel, mille tulemusena algas võsastumine ja luhamärgalade pindala vähenemine, mis omakorda vähendasid looduslikku mitmekesisust. 1997. aastal alustas WWF Vindeli jõeluhtade taastamise projekti. Igati toetati talumehi alustama väheseid investeeringuid nõudvat ja samal ajal kõrgekvaliteedilist toodangut võimaldavat karjapidamist 'looduslikel rohumaadel'. Sel viisil taastati edukalt 75 ha luhtasid. Projekti jätkamist vähemalt 2006. aastani toetatakse EL fondidest. Projekti edukuse tingimusteks loetakse:

- Probleemile põhjalikku lähenemist planeerimisel ja plaanide kohest ellurakendamist, mis annaks kohese ja silmnähtava tulemuse.
- 'Rohelisele' kohalikule toodangule stabiilse turu leidmist.
- Inimeste kaasamist kohaliku kultuuri ja looduse säilitamise üritustesse.
- Koostöö toimumist igal tasandil: EL, liikmesriik, munitsipaalasutus, kohalik talunik.

Allikas: 1.seminari Toimetised, O.Jennersteni ettekanne.